

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

راهنمای برنامه درسی دوره پیش دبستان « پایه های آمادگی ۱ و ۲ »

گروه معلولین جسمی - حرکتی

معاونت برنامه ریزی آموزشی و توان بخشی

سال تحصیلی ۹۳-۹۲

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	مقدمه
۷	ویژگی های کودکان پیش دبستانی (۴-۶ سال)
۱۱	رویکرد
۱۲	اصول ناظر بر برنامه درسی نوآموزان جسمی - حرکتی
۱۳	حوزه های یادگیری در دوره پیش دبستان
۱۴	حوزه ی دینی
۱۶	حوزه ی زبانی
۲۰	حوزه ی اجتماعی
۲۲	حوزه ی علوم
۳۱	حوزه ی ریاضی
۳۴	حوزه ی تربیت بدنی
۳۶	حوزه ی هنری
۳۸	هدف مربوط به همه ی حوزه ها
۳۹	معرفی فعالیت های یاددهی - یادگیری
	(شعر - قصه - نقاشی - کاردستی - بازی - نمایش خلاق - گردش علمی - مشاهده - آزمایش - بحث و گفتگو)
۵۷	معیارهای اجرایی در انجام فعالیت ها
۵۸	ارزشیابی از فعالیت های کودکان
۵۹	مراحل طراحی یک نمونه واحد یادگیری
۶۹	منابع و مآخذ

آموزش پیش دبستانی زیر بنای آموزش در سطوح بالاتر تحصیلی است که به عنوان امری ضروری در سیستم آموزشی جهان مطرح گردیده است. به همین دلیل متخصصان و برنامه ریزان تعلیم و تربیت با توجه به نقش اساسی آموزش در دوران کودکی و تاثیر آن بر زندگی حال و آینده کودک دست به طراحی آموزش های پیش دبستانی زده اند و آن را عنصری مهم در جهت رشد و تکامل حرکتی، عاطفی، اجتماعی، شناختی و عقلانی کودکان می دانند. برنامه های دوره پیش از دبستان باید با توجه به ویژگی ها و نیازهای کودکان تنظیم شود و محدوده مشخص و معینی داشته باشد. برنامه درسی نیز باید بر کل کودک تمرکز داشته باشد تا همه سطوح رشد را در برنامه یکپارچه و هماهنگ سازد. به عبارت بهتر، یک برنامه خوب باید جامع و کامل باشد و به همه ابعاد وجودی کودک به صورت متناسب و از نظر جسمی، ذهنی، عاطفی، اجتماعی، خلاقیت و زیبایی شناختی توجه شود.

اصولاً انسان برای یادگیری آموخته های جدید به توانایی و مهارت در مطالب پایه ای مربوط به آن دانسته ها نیاز دارد. بدین ترتیب برای ورود به هر مرحله ای از یادگیری باید مرحله قبل از آن را به خوبی گذرانده باشد. این مطلب برای کودکان در بدو ورود به دبستان نیز صدق می کند. یعنی هر کودک برای یادگیری مطالب دوره دبستان باید آمادگی لازم داشته باشد و برای این آمادگی باید یک سری مهارت ها و توانایی ها را کسب کند. کودکان عادی این توانایی ها و مهارت ها را طی سال های قبل از دبستان از محیط پیرامون خود بطور مستقیم و غیرمستقیم کسب می کنند.

در واقع آموزش هایی که در دوره قبل از دبستان به کودکان داده می شود، بخش مهمی از زندگی کودک را تشکیل می دهد. زیرا در این سنین کودک از نظر جسمی، ذهنی و اجتماعی آماده ورود به دبستان می شود و چنانچه بخوبی این دوره را سپری کند، قادر است دوره ابتدایی را با موفقیت بگذراند.

یک کودک سالم، رشد جسمانی و فیزیولوژیکی خوبی داشته، داده های حسی را به خوبی از محیط اطراف خود دریافت کرده، از نظر اجتماعی با کودکان دیگر و بزرگسالان بازی می کند، حرف می زند، سؤال می پرسد، ارتباط برقرار می کند و در مجموع برای رسیدن به تعادل، تمامی عوامل لازم را به خوبی در کنار هم

قرار می‌دهد و بدین ترتیب در کسب پیش نیازهای رشدی سطوح بالاتر، مشکل خاصی نداشته و مراحل رشد و تکامل را یکی پس از دیگری می‌گذراند و به تکامل متناسب با سن تقویمی خود دست می‌یابد. با این همه امروزه بر حضور این کودکان در دوره قبل از دبستان تاکید فراوان می‌شود. در مقابل یک کودک معلول جسمی - حرکتی به دلیل عدم رشد جسمانی و فیزیولوژیکی طبیعی، داده های حسی مناسب و کافی را از محیط اطراف خود دریافت نکرده و به تبع آن از لحاظ رشد، تجربه، تعامل اجتماعی و تعادل جویی دچار اشکال می‌شود و همانند یک کودک طبیعی و سالم رشد نمی‌کند. به همین دلیل این کودکان نمی‌توانند با محیط اطراف خود مشارکت خوب و مطلوبی داشته باشند و طبیعتاً در رسیدن به سطوح و مراحل رشد و تکامل به اشکال بر می‌خورند. این مطلب موید ضرورت مضاعف حضور کودکان معلول جسمی - حرکتی در دوره های آموزشی و توانبخشی پیش دبستانی است.

آموزش صحیح و اصولی به کودکان معلول جسمی - حرکتی در دوره قبل از دبستان می‌تواند با فراهم آوردن یک محیط گرم و فعال، فرصت ها، شرایط و بازی هایی را برای این کودکان تدارک ببیند که دستیابی آن در محیط خانه امکان پذیر نبوده و بدین ترتیب کودک را برای ورود به دوره ابتدایی آماده کند. به همین منظور به جهت تسهیل در امر آموزش و کسب شاخص های رشدی در کودکان معلول جسمی - حرکتی می‌بایست شیوه ها و روش های تطبیق یافته ای را برای این گروه از کودکان مد نظر قرار داد تا نتایج بهتری حاصل شود.

در همین راستا، کتاب راهنمای برنامه درسی پایه آمادگی ۱ و ۲ نوآموزان معلول جسمی - حرکتی تدوین شده است که فرصت‌های زیادی را برای ایجاد موقعیت های مناسب در قالب فعالیت‌های مختلف: بازی، نمایش، قصه، شعر، کاردستی، نقاشی و روش های علمی ساده (مشاهده، آزمایش، بحث و گفتگو و گردش علمی) در اختیار مربی قرار می‌دهد تا با مشارکت سرپرست آموزشی، نیروهای توانبخشی و همکاری والدین در جهت تحقق اهداف راهنمای فوق در دوره پیش دبستان گام بردارند.

لذا ضروری است کارشناس برنامه ریزی جسمی - حرکتی استان با انتخاب نیروهای مجرب از بین مراکز آموزشی، تیم برنامه ریزی در سطح استان را تشکیل داده و این گروه با توجه به نیاز کودکان و امکانات موجود

به صورت گروهی و براساس نقشه یاددهی - یادگیری که در این راهنما ترسیم شده است نسبت به برنامه ریزی و تولید محتوای یاددهی - یادگیری مبادرت نمایند .

تولید و اجرای برنامه های درسی و هدایت جریان یاددهی - یادگیری در دوره ی پیش دبستان و دستیابی به موفقیت در پیشرفت کودکان نیازمند مشارکت و همکاری نیروهای ذیل به عنوان یک تیم برنامه ریز در سطح استان است :۱- آموزگار (مربی) ۲- سرپرست آموزشی ۳- آموزگار پایه اول ۴- کار درمانگر ۵- گفتار درمانگر

تیم برنامه ریز باید نقشه ی تولید فعالیت های یاددهی - یادگیری را خوب شناخته و برای دستیابی به اهداف مورد نظر موارد زیر را مورد توجه قرار دهد:

- آشنایی با جهت گیری و رویکرد و اصول راهنمای برنامه درسی
- آشنایی با حوزه های یاد گیری ، اهداف و انتظارات
- آشنایی با روش های آموزشی (فعالیت های یاددهی - یادگیری) در قالب بازی ، قصه ، نمایش ، شعر ، نقاشی، کاردستی ، روش های علمی (مشاهده ، آموزش ، گردش علمی ، بحث و گفتگو)
- آشنایی با شیوه ی برنامه ریزی براساس مراحل طراحی یک واحد یادگیری (برنامه ی در هم تنیده)
- آشنایی با تجزیه و تحلیل برنامه ها و فعالیت ها

بنابراین جهت اجرای بهینه ی محتوای فعالیت های یاددهی - یادگیری و دستیابی به موفقیت در پیشرفت کودکان مشارکت و همکاری نیروهای ذیل در سطح آموزشگاه به عنوان گروه ارائه دهنده خدمات هماهنگ آموزشی ، پرورشی و توان بخشی ضروری است.

۱- مدیر ۲- سرپرست آموزشی ۳- مربی ۴- مشاور ۵- والدین
۶- کار درمانگر و گفتار درمانگر

مسئولیت هر یک از نیروها در گروه به شکل ذیل تعریف می گردد:

۱- مدیر: به منظور آشنایی با دیدگاه های حاکم بر برنامه ، فراهم آوردن تمهیدات لازم در حد امکان و نظارت

بر اجرای صحیح فعالیت های یاددهی - یادگیری و هدایت صحیح جریان آموزشی

۲- سرپرست آموزشی : به منظور همکاری ومشارکت در اجرای برنامه و نظارت در هدایت صحیح فعالیت های

یاددهی - یادگیری در کلاس با حضور مستمر در کنار مربی به عنوان همکار

- ۳- مربی : به منظور اجرای محتوای فعالیت های یاددهی - یادگیری در کلاس و تعامل با اعضاء گروه
- ۴- مشاور : به منظور فراهم آوردن زمینه های مناسب برای آگاهی والدین از نقش و مسئولیت خود در قبال کودک ، تسهیل در روند پذیرش معلولیت کودک ، کنار آمدن با حالات هیجانی - شناختی ناشی از تولد فرزند معلول در خانواده، فراهم آوردن زمینه های تعامل و همکاری با مربی و سایر نیروهای ارائه دهنده ی خدمات به کودک
- ۵- کاردرمانگر و گفتار درمانگر در صورت نیاز در اجرای فعالیت های یاددهی - یادگیری در کلاس درس در کنار مربی با نوآموز تعامل داشته و خدمات خود را به صورت در هم تنیده ارائه می دهند و در صورت مشاهده مشکلات در فرآیند فعالیت ها در حوزه های مختلف یادگیری با هماهنگی یکدیگر برنامه ی یاددهی - یادگیری انفرادی را پیش بینی می نمایند.
- ۶- والدین : به منظور بیان انتظارات خود از برنامه های درسی و آموزشگاه ، ارائه ی نیازهای کودک ، دریافت راه کارهای کاربردی برای ادامه ی فعالیت ها در منزل (توصیه به والدین که در تولید محتوا در هر واحد کار پیش بینی می شود) جهت تکمیل فعالیت های آموزشگاه .
- امید است با یاری خداوند و همراهی شما عزیزان ، برای تحقق اهداف آموزش و پرورش پیش دبستانی ، گام های موثری جهت پیشرفت نوآموزان جسمی - حرکتی برداریم .

واحد برنامه ریزی آموزشی - درسی
معلولین جسمی - حرکتی

«اهم ویژگی های کودکان پیش دبستانی (۴-۶ سال)»

ویژگی های حرکتی :

تسلط یافتن بر مهارت های حرکتی مستلزم فراگیری سیستم های عامل پویاست که به طور فزاینده ای پیچیده می شوند. وقتی که مهارت های حرکتی به صورت یک سیستم عمل می کند، توانایی های جداگانه باهم آمیخته می شوند تا روش های موثرتری را برای کاویدن و کنترل کردن محیط به وجود آورند. هر مهارت جدید نتیجه رشد دستگاه عصبی مرکزی، امکانات حرکتی بدن، حمایت های محیطی و هدفی که کودک در سر دارد، می باشد. بنابراین، محیط آموزش مطلوب این امکان را برای همه کودکان فراهم می سازد. مهارت های حرکتی ظریف مانند مهارت های حرکتی درشت در سال های پیش از دبستان به سرعت رشد می کند، به طوری که کودک اندام های خود را به خوبی در اختیار می گیرد.

کودکان معلول جسمی - حرکتی به دلیل صدمات و ضایعات مغزی دچار مشکلات حرکتی هستند و عضلات این کودکان به صورت گروهی، از الگوهای خاصی پیروی می کنند، اما این الگوها به سبب صدمات و ضایعات وارده بر مغز، غیرطبیعی و فاقد هماهنگی است. بنابراین، این حرکات تنها در صورتی انجام می شود که کودک از الگوهای جبرانی استفاده کند. به همین دلیل حرکات کودک به صورت غیرطبیعی و با تلاش فراوان صورت می گیرد و حرکاتش محدود و ناقص است. (بسته به نوع و سطح گستردگی ضایعه دارد) و حرکاتی که به صورت کلیشه درمی آیند بعدها زیربنای مهارت هایی که به دست می آورد خواهد شد و این امر از رشد طبیعی جلوگیری می کند، و تکرار چنین حرکات غلطی به مرور زمان به خشکی مفاصل و تغییر شکل اندامها می انجامد. لذا اینجاست که فیزیوتراپیست و کار درمانگر می توانند به نوآموز و والدین کمک کنند و یک مربی دلسوز جهت بهبود وضعیت نوآموز می تواند از مشاوره های تیم توانبخشی بهره ببرد.

ویژگی های اجتماعی :

کودکان پیش دبستانی می خواهند و می توانند با بیشتر هم دوره ای های خود بازی کنند. کودکان در این مرحله به دوستی با هم جنسان خود علاقمندند. مربی وظیفه دارد اجتماعی بودن و اجتماعی شدن فرد آنان را در نظر داشته باشد و آنان را در بازی های گروهی به کار گیرد تا عضوی موثر و سودمند شوند.

کودکان دوست دارند گروه های کوچک بازی تشکیل دهند اما چندان سازمان یافته و نظام دار نباشد، عمر این گروه ها ناپایدار است. در کار کودکان نباید دخالت کرد بلکه باید نوع نظارت را به ویژه در بازی های آزاد معین کرد. کودکان خردسال تنها بازی کردن را دوست دارند اما به تدریج به بازی با دیگران نیز علاقمند می شوند. بیشتر کودکان در این دوره یک یا دو دوست دارند اما این دوستی ها چندان پایدار نیست. آنان همان گونه که زود دوست می شوند زود هم با یکدیگر در می افتند. از این رو از درگیری های کودکان بر سر چیزهای کوچک نباید شگفت زده شد. ورود بزرگسالان در این درگیری ها اگر با تغییر و تعیین مقررات بازی و فعالیت همراه باشد سودمند است.

در خصوص کودکان معلول ، روابط اجتماعی می تواند تاثیر عمیقی بر نگرش های فرد معلول نسبت به خود و فرصت هایی که برای سازگاری روانی ، تحصیل و اشتغال به دست می آورند، داشته باشد. اگر واکنش اطرافیان مبتنی بر ترس، طرد یا تبعیض باشد، در آن صورت آنها ممکن است مقدار زیادی از انرژی خود را برای پنهان کردن تفاوت های خود مصرف کنند. اگر واکنش ها بر ترحم به کودک یا ناتوانی او مبتنی باشد، آنها خود را به صورت فردی که باید به دیگران متکی باشند، تلقی خواهند کرد . اما اگر دیگران کودک معلول را به عنوان فردی در نظر آورند که اگرچه دارای برخی محدودیت ها می باشد اما در بیشتر موارد مانند دیگران است، آنها تشویق خواهند شد تا به صورت فردی مستقل و عضوی مفید برای جامعه بار آیند .

ویژگی های هیجانی و عاطفی:

کودکان خردسال احساس و عاطفه خود را آزادانه ابراز می کنند، بنابراین زمینه ی بروز احساسات هیجانی و عاطفی آنان را باید فراهم ساخت. آنان تا اندازه ای عاطفه و احساس خود را می شناسند و خشم، ترس و محبت خود و دیگران را به زودی تشخیص می دهند. مریبان نیز می توانند آنان را یاری کنند تا از احساس خود آگاه شوند و علت ها و پیامدهای آن را دریابند، بپذیرند و بیاموزند که آن را چگونه در اختیار بگیرند.

نباید فراموش کرد که کودکان خردسال همه چیز را با نگاه خود می بینند (خود محورند) تفکر انتزاعی ندارند و با مفهوم هایی همانند عدالت، انصاف، خیر، شر، فضیلت، کمال و ... آشنا نیستند و در برابر آن ها واکنشی

نشان نمی‌دهند، از این رو لازم است مریبان از کاربرد این گونه مفهوم‌ها بپرهیزند. حسادت در بین کودکان هم سال، طبیعی و عمومی است. کاهش زمینه‌های حسادت، پسندیده اما سرزنش آنان ناپسند است.

کودکی که از لحاظ جسمانی مهارت و ظرافت لازم را نداشته باشد، از لحاظ عاطفی نیز شکننده است. از این رو کمک به این کودکان برای به دست آوردن اعتماد به نفس در اولین اولویت قرار دارد.

ویژگی‌های شناختی:

براساس نظریات پیازه درخصوص مراحل رشد، کودکان از ابتدای ۳ سالگی تا پایان ۶ سالگی در دوره‌ی پیش از عملیات عینی قرار دارند و از آنجایی که ذهن کودک در این دوره هنوز به تفکر منطقی نرسیده است، پیازه این دوره را دوره قبل از عملیات عینی نام گذاشته است. کودک در این دوره جهان پیرامون خود را جدای از خود می‌پندارد و برای اشیاء و اشخاص و اعمال نماد و علائم ذهنی می‌سازد. او در این دوره می‌تواند شیئی را جانشین شیء دیگری کند و دامنه تخیلش توسعه می‌یابد. در این دوره کودک علاوه بر زمان حال به زمان گذشته و آینده نیز توجه می‌کند. پیازه این دوره را به دو مرحله‌ی پیش از مفاهیم (از ۲ تا ۴ سالگی) و تفکر شهودی (از ۴ تا پایان ۶ سالگی) تقسیم می‌کند. از مشخصات مهم مرحله‌ی پیش از مفاهیم، یادگیری زبان (زبان آموزی) و طبقه بندی کردن اشیاء براساس یک ویژگی کاملاً محسوس است. از مشخصه‌های مهم مرحله‌ی تفکر شهودی پیشرفت در زبان و به کار بردن نمادها مانند رمزهای زبان و ریاضی است. پیازه استدلال کودک در این دوره را جزء از جزء معرفی کرده است، هم چنین معتقد است که کودک در این مراحل هنوز به درک مفاهیم بقاء در جرم، وزن و حجم نرسیده است.

ویژگی‌های زبانی:

همه‌ی کودکانی که از شرایط جسمانی و روانی طبیعی برخوردارند، قادرند اولین کلمه‌ی زبان مادری خود را در ۱۲ تا ۱۸ ماهگی بر زبان آورند و در فاصله کوتاهی بین ۲/۵ تا ۴ سالگی می‌توانند به صورت روان صحبت کنند و سخنان دیگران را تا اندازه زیادی درک نمایند. جملاتی که کودکان سه ساله به بالا می‌سازند از لحاظ دستوری کامل و درست است. آن‌ها هر روز کلمات جدیدی یاد می‌گیرند و می‌توانند آن‌ها را به درستی در ساخت جمله‌ها و ارایه پیام خود جهت برقراری ارتباط با دیگران به کار گیرند. آنان بدون این که در

معرض آموزش مستقیم قرار گیرند؛ توان درک پیام‌های دیگران و ارسال پیام به آن‌ها و توانایی ایجاد ارتباط را دارند.

یادگیری معجزه آسای زبان دارای مراحل متعددی در طول دوران رشد کودک است و کودک از سن ۴ سالگی می‌تواند جمله‌های کامل و مرکب را که بسیار شبیه به جمله‌های بزرگسالان است تولید کند. هر چند که در این سن، کودکان هنوز در حال فراگیری جنبه‌های مختلف زبان مادری خود هستند. اما معمولاً چنین فرض می‌شود که کودکان در حدود ۵ سالگی با دارا بودن واژگان فعالی که بیشتر از دو هزار کلمه را شامل می‌شود؛ مهم‌ترین بخش اصلی فراگیری زبان را به اتمام رسانده‌اند. آن‌ها در این سن به طور متوسط در هر جمله از شش کلمه استفاده می‌کنند. زمانی که کودک وارد مدرسه می‌شود؛ زبان‌آور ماهر است و تقریباً بر ویژگی‌های اساسی آوایی، صرفی، نحوی، معنایی و تا حد زیادی کاربرد شناختی زبان مادری خود مسلط است و ذخیره‌ی واژگان او قبل از ورود به دبستان ۵ هزار تا ۱۴ هزار واژه تخمین زده می‌شود.

یادگیری فرایند پیچیده‌ی زبان، در سه مرحله و با ظهور سه نوع توانایی در کودک مشاهده می‌شود.

۱- توانایی ادراک و فهمیدن سخن دیگران، یعنی کودک بتواند کلمات یا رمزهای زبانی را شناسایی کند. (کد فهمی)

۲- توانایی بیان افکار، مقاصد و نیازهای خود با ساختن جمله یعنی کودک علاوه بر شناسایی رمزهای زبانی (الفاظ) آن‌ها را نیز به کار برد. (کدسازی)

۳- توانایی ذخیره سازی و نگهداری مجموعه الفاظ (رمزها) به همراه معانی و قواعد حاکم بر آن‌ها وقتی کودک به این توانایی‌ها برسد زبان را یاد گرفته است و کودکان عادی به طور غیرطبیعی این مراحل را طی نموده و می‌توانند از زبان کلامی به عنوان یک ابزار ارتباطی به خوبی استفاده کنند.

کودکان معلول جسمی - حرکتی به دلیل ضایعات مغزی (بسته به نوع ضایعه) ممکن است مشکلات گفتاری نیز داشته باشند که به آن اختلال حرکتی گفتار یا دیزآرتری می‌گویند، یعنی کودک توانایی بیان (زبان بیانی) یا کدسازی را ندارد که در این صورت مربی می‌تواند زبان درکی را به کار گیرد و کارشناس گفتار درمان به مربی، والدین و نوآموز کمک کند.

رویکرد

برای روبرو شدن با هر مشکل و رفع آن می توان از زوایای متفاوتی به آن نگریست و هر یک از این زوایا به عنوان یک رویکرد قابل بحث و بررسی می باشد.

در تمامی علوم که موضوع مورد بحث آن انسان می باشد، اساسی ترین و کامل ترین رویکرد، رویکرد «جامع‌نگر» است. رویکردی که انسان را از جمیع جهات جسمی، روانی، اجتماعی، عاطفی، شخصیتی و ... مورد مطالعه قرار می دهد. بنابراین در این راهنما این اصل کلی، مدنظر قرار گرفته شده و سعی گردیده است تا به طور همه جانبه به نیازهای کودکان ۴ تا ۶ سال توجه شود. طبیعتاً کودکان جسمی - حرکتی که دارای مشکلات عدیده ای در جنبه های مختلف رشدی هستند، نیاز به توجه بیشتری دارند. بر این مبنا شاخص های زیر مورد تاکید است:

- ۱- توجه به رشد همه جانبه ی کودک معلول جسمی - حرکتی در برنامه درسی
- ۲- شناخت دقیق توانایی و ناتوانایی های کودک
- ۳- تاکید بر توانایی های شناخته شده و سعی در رفع و کاهش ناتوانی ها
- ۴- همکاری و مشارکت کادر آموزشی و توانبخشی حاضر در مدرسه جهت دستیابی به بهترین نتایج

اصول ناظر بر برنامه درسی

اصول عمومی

- ۱- به چارچوب سیاست های نظام آموزش و پرورش کشور توجه شود.
- ۲- با اهداف دوره آموزش ابتدایی هماهنگ باشد.
- ۳- متناسب با شاخص های جداول رشدی باشد.
- ۴- به فرهنگ و ارزش های بومی و محلی توجه شود.
- ۵- تاکید بر تعامل کودک و فعال بودن او در فرایند یاددهی - یادگیری باشد.
- ۶- فعالیت محور باشد یعنی به جای تاکید بر محتوی بر فعالیت نوآموزان تاکید شود. این فعالیت ها عبارتند از:
قصه، بازی، نقاشی، کار دستی، شعر، نمایش، مشاهده، آزمایش، گردش علمی و بحث و گفتگو
- ۷- آموزش محتوی تا حد امکان به صورت درهم تنیده و تلفیقی سازماندهی شود.
- ۸- به تفاوت های فردی نوآموزان برای انتخاب چگونگی روش آموزش توجه شود.
- ۹- طراحی، زمان بندی و نوع برنامه در برابر نیازهای کودکان انعطاف پذیر باشد.
- ۱۰- از بسته های آموزشی، وسایل کمک آموزشی و برگه های انجام کار عملی ویژه نوآموزان استفاده شود.

اصول ناظر بر برنامه درسی نوآموزان جسمی - حرکتی

- ۱- با اهداف کوتاه مدت و بلند مدت توانبخشی (فیزیوتراپی - کاردرمانی و گفتار درمانی) هماهنگ باشد.
- ۲- متناسب با شرایط حرکتی و گفتاری نوآموزان باشد.
- ۳- در صورت لزوم از آموزش انفرادی استفاده شود.
- ۴- اجرای برنامه های آموزش والدین به طور مستمر به منظور افزایش آگاهی آنها نسبت به معلولیت کودک خود و کسب مهارت های عملی مورد نیاز برای ارتباط او مورد توجه قرار گیرد.
- ۵- به شرایط فرهنگی - اقتصادی خانواده نوآموز و چگونگی نگرش والدین نسبت به توانایی فرزند خود، توجه شود.
- ۶- از وسایل کمک آموزشی - توانبخشی ویژه نوآموزان استفاده شود.

حوزه های یادگیری در دوره پیش دبستان

محتوای آموزشی پایه ی آمادگی ۱ و ۲ براساس حوزه های یادگیری و اهداف مربوط به هر حوزه تنظیم

می گردد که این حوزه ها عبارتند از :

۱- حوزه ی دینی

۲- حوزه ی زبانی

۳- حوزه ی اجتماعی

۴- حوزه ی علوم

۵- حوزه ی ریاضی

۶- حوزه ی تربیت بدنی

۷- حوزه ی هنری

یادآوری این نکته ضروری است که هر حوزه ی یادگیری موجب پرورش توانایی های خاص در کودکان می شود و تدوین فعالیت های یاددهی - یادگیری به صورت درهم تنیده و هماهنگ با توجه به همه حوزه ها و اهداف خاص هر حوزه زمینه های شکوفایی استعداد های بالقوه را در همه کودکان فراهم می آورد.

یک کودک معلول جسمی - حرکتی به علت داشتن اختلال حسی - حرکتی، ضعف در انجام حرکات و مشکلات وابسته (تشنج، اختلال حسی، بینایی، شنوایی و ...) و محرومیت های محیطی امکان کسب بسیاری از تجارب را به طور خود به خود و مستقیم ندارد. بنابراین با توجه به نیاز نوآموزان جسمی - حرکتی، حوزه های یادگیری فوق در نظر گرفته شده که برای هر کدام از این حوزه ها، اهداف و حدود انتظارات تنظیم شده است. البته با توجه به شرایط خاص هر نوآموز مربیان می توانند موارد دیگری را نیز مد نظر قرار دهند و فعالیت های آموزشی را به گونه ای تنظیم نمایند که به اهداف مورد نظر دست یابند.

فرهنگ و مسائل فرهنگی هر جامعه بدون تردید تحت تاثیر دین و باورهای دینی آن جامعه است، به عبارت دیگر دین و فرهنگ موضوعاتی مرتبط و درهم تنیده می باشند. از آنجائی که همه موضوعات قابل آموزش، قابل یاد دادن و یاد گرفتن هستند بنابراین مسائل دینی و امور فرهنگی را نیز می توان یاد داد و یاد گرفت. مسائل اخلاقی، اعتقادی و فرهنگی در دوره پیش دبستان بایستی به بیان ساده و در حین فعالیت های روزانه، هفتگی و ماهانه آموزش داده شوند، در این راستا قطعاً مربیان و معلمان نقش بسیار مهم و ارزنده ای دارند.

اهداف:

- ۱- شناخت فرهنگ و نشانه های دینی
- ۲- پرورش صفات اخلاقی مبتنی بر ارزش های اسلامی
- ۳- تقویت حس دینی و علائق مذهبی

حدود انتظارات در آمادگی (۱):

- شروع کارها با نام خداوند
- سپاس و تشکر از لطف، مهربانی و نعمت های خداوند
- در نظر گرفتن خداوند به هنگام انجام کارها
- آداب حضور در مسجد و مکان های زیارتی
- اهمیت سلام کردن
- روزهای خاص مثل روز مادر، پدر، معلم، درختکاری و ...
- اسراف نکردن نعمت های خداوند

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

- شروع کارها با نام خداوند
- سپاس و تشکر از لطف، مهربانی و نعمت های خداوند
- درنظر گرفتن خداوند به هنگام انجام کارها
- شناخت کتاب دینی (قرآن) و احترام به آن / دین اسلام
- آشنایی با قصص قرآن
- آشنایی با پیامبران و امامان
- آشنایی با نماز و مقدمات آن
- آداب حضور در مسجد و مکان های زیارتی
- مراسم خاص ماه رمضان و ماه محرم
- اعیاد مذهبی (عید قربان ، فطر ، مبعث ، غدیر ، تولد پیامبر و امامان و ...)

زبان آموزی، یادگیری علائم و نشانه‌های صوتی یا تصویری «خطی» زبان کلامی همراه با معانی آن‌ها به صورت ساختن جمله و به منظور ایجاد ارتباط است.

این فرآیند را می‌توان در سه مرحله و با ظهور سه نوع توانایی در کودک مشاهده و تحقیق کرد. این مراحل عبارتند از:

۱- توانایی ادراک و فهمیدن سخن دیگران، یعنی کودک بتواند کلمات یا رمزهای زبانی را شناسایی کند. (کد فهمی)

۲- توانایی بیان افکار و مقاصد و نیازهای خود با ساختن جمله، در این مرحله کودک علاوه بر شناسایی رمزهای زبانی (الفاظ)، آن‌ها را نیز به کار می‌برد. (کد سازی)

۳- توانایی ذخیره سازی و نگه داری مجموعه الفاظ «رمزها» به همراه معانی و قواعد حاکم بر آن‌ها. وقتی کودک به این توانایی‌ها برسد، او زبان را یاد گرفته است.

پس از تولد، کودک ابتدا می‌شنود؛ به منبع صدا توجه و با شبه آواها بازی می‌کند و از صداهای اطرافیان تقلید می‌نماید. در واقع جنبه‌های زبان که عبارت است از شنیدن، دیدن و گفتار به تدریج و به ترتیب شکل می‌گیرند. اما در کودکان جسمی - حرکتی بدلیل اختلال شنیداری، مربی باید به فرایند گوش دادن که یکی از ارکان زبان آموزی است، توجه نماید. اگر فردی فاقد قدرت شنیدن باشد و گوش دادن را یاد نگیرد قطعاً در یادگیری زبان بیانی با اشکال روبرو خواهد شد. یک نکته مهم این است که مهارت گوش دادن آموختنی است و باید آن را به کودکان یاد داد. باید بدانیم که شنیدن با گوش دادن تفاوت دارد، شنیدن یک فرایند ذهنی بوده و به طور غیرارادی اتفاق می‌افتد. در حالی که گوش دادن عملی ارادی است و نیاز به دقت، تمرکز و فهمیدن دارد. از آن جایی که ما با کودکان معلول جسمی - حرکتی سر و کار داریم، این کودکان به دلیل مشکلات در اندام تولیدی، در زبان بیانی مشکل دارند که علاوه بر ارجاع نوآموز به گفتار درمانگر، مربی باید از زبان درکی کودک استفاده نماید.

با توجه به موارد فوق، زبان‌آموزی مقوله‌ای جدا از سایر مفاهیم آموزشی نبوده و هرگاه مربی اقدام به آموزش ریاضی، علوم و ... کند به صورت غیرمستقیم و به طور موازی به زبان‌آموزی هم پرداخته است. با این وجود به لحاظ اهمیت مقوله زبان و تاکید بیشتر بر آن، به صورت بخشی مجزا نیز ارائه شده است.

اهداف :

۱- مهارت گوش دادن

۲- مهارت‌های زبانی
زبان درکی
زبان بیانی

۳- مقدمات خواندن

۴- مقدمات نوشتن

حدود انتظارات در آمادگی (۱):

- گوش دادن به صداهای محیطی و سخنان دیگران
- درک اشارات، لحن و آهنگ در کلام
- درک پیام‌های کلامی
- درک، بیان و توصیف اشیاء
- درک، بیان و توصیف خوراکی‌ها
- درک، بیان و توصیف حیوانات
- درک، بیان و توصیف وسایل نقلیه
- درک، بیان و توصیف مکان

حدود انتظارات در آمادگی (۲):

- افزایش گنجینه‌ی واژگان درکی
- پیروی از دستورالعمل‌ها و فرمان‌های ساده

- درک و بیان جملات مبنی بر مالکیت
- پاسخ به سئوالات
- کامل کردن جملات ناقص
- بیان صحیح کلمات جدید
- درک و بیان انواع جملات (پرسشی ، تعجبی ، منفی)
- درک ، بیان و توصیف داستان های زنجیره ای
- درک ، بیان و توصیف یک رویداد و توالی آن

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

مقدمات خواندن:

- تشخیص نماد یک حرف از بین چند نماد
- یادگیری نماد یک حرف از طریق حافظه ی دیداری
- یادگیری یک کلمه از بین سه کلمه شنیده شده از طریق حافظه ی شنیداری
- یادگیری دو کلمه از بین سه کلمه شنیده شده از طریق حافظه ی شنیداری
- تشخیص اولین کلمه در یک جمله ی سه کلمه ای
- تشخیص آخرین کلمه در یک جمله ی سه کلمه ای

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

مقدمات خواندن:

- تشخیص دو حرف یا کلمه مشابه از بین چند حرف یا کلمه
- تشخیص دو کلمه تکراری از بین چند کلمه بیان شده
- یادگیری یک کلمه از طریق حافظه ی دیداری
- یادگیری چند حرف از طریق حافظه ی دیداری

- یادیاری چند کلمه از طریق حافظه ی دیداری
- توالی یادیاری کلمات از طریق حافظه ی دیداری
- یادیاری چند کلمه از طریق حافظه ی شنیداری
- توالی یادیاری کلمات از طریق حافظه ی شنیداری
- تشخیص اولین کلمه یک جمله
- تشخیص آخرین کلمه یک جمله
- تشخیص کلمه وسط یک جمله ی سه کلمه ای
- تشخیص صدای اول یک کلمه
- تشخیص صدای آخر یک کلمه
- ساختن یک کلمه با اجزاء مربوطه
- تشخیص کلمات هم آغاز
- تشخیص کلمات هم پایان

حدود انتظارات در آمادگی (۱) و (۲):

مقدمات نوشتن:

- صحیح به دست گرفتن مداد
- خط خطی کردن
- تکمیل تصاویر نقطه چین و خط چین
- ترسیم خطوط مختلف (افقی ، عمودی و مورب) در سطوح بی خط
- ترسیم خطوط مختلف (افقی ، عمودی و مورب) در سطوح خط کشی شده
- ترسیم اشکال هندسی (گردی ، سه گوش و چهار گوش)

حوزه ی اجتماعی

اهمیت مهارت های اجتماعی به عنوان بهترین عامل اجتماعی شدن و سازگاری اجتماعی را هیچ گاه نمی توان از نظر دور داشت. اجتماعی شدن مهم ترین فرایند کسب مهارت های اجتماعی در خانه، مدرسه و جامعه است و جریانی است که در آن هنجارها، مهارت ها، انگیزه و رفتارهای فرد شکل می گیرد تا ایفای نقش کنونی یا آتی او در جامعه مناسب و مطلوب شناخته شود. نوآموزان را می توان از طریق انجام فعالیت های جمعی مانند بازی های گروهی، نمایش و ... و یا در موقعیت های واقعی با مهارت های روزمره زندگی و رعایت آداب اجتماعی آشنا نمود و توانایی های آنان را در همکاری، رهبری و ... بالا برده و با ایجاد تغییر در رفتار آنان به سازگاری هر چه بیشترشان با محیط اجتماعی خود کمک نمود. هدف اصلی آموزش مهارت های اجتماعی شکوفایی ظرفیت ها، رشد توانایی ها، رفتار، شخصیت فرد و حسن تفاهم اجتماعی است.

اهداف :

۱- رعایت اصول ارتباط برقرار کردن و سازش با دیگران

۲- رعایت مقررات

۳- رعایت بهداشت محیطی

۴- وظیفه شناسی

۵- توجه به فرهنگ، نشانه های میهنی و حفظ آن

حدود انتظارات در آمادگی (۱) و (۲) :

- ارتباط کلامی مناسب (سلام کردن، خداحافظی کردن، تشکر کردن، رعایت نوبت در صحبت، قطع نکردن صحبت دیگران، لحن مناسب، استفاده از کلمات مؤدبانه و ...)
- ارتباط غیرکلامی مناسب (تماس چشمی، لبخند زدن، استفاده از حرکات مناسب سر، اندام ها و بدن، حالات مناسب چهره و ...)
- شناخت افراد خانواده و نسبت های فامیلی نزدیک

- احترام گذاشتن به پدر و مادر، مربی، بزرگترها
- توانایی برای دوست یابی
- بازی با همسالان
- آداب استفاده از وسایل دیگران (اجازه گرفتن، برگرداندن پس از استفاده و دقت در نگهداری و ...)
- رعایت قوانین مکان های مختلف مانند خانه، خیابان، مدرسه، پارک، مسجد، سینما و ...
- رعایت مقررات در بازی و تحمل شکست و ناکامی
- کمک خواستن از دیگران به هنگام بروز مشکل
- مشارکت با دیگران برای حل مشکل یا تسریع در انجام امور
- کمک به دیگران
- آشنایی با نشانی محل سکونت
- حضور به موقع در مدرسه، کلاس و ...
- اجازه خواستن از پدر، مادر، مربی و ... برای انجام کارها
- رعایت نکات بهداشتی در مکان های مختلف مثل پارک، مسجد، سینما، خیابان، بیمارستان و ...
- در نظر داشتن آرامش افراد در اماکن عمومی، رستوران، اتوبوس و ...
- شناخت حقوق خود و دیگران
- انجام تکالیف و وظایف محوله از طرف پدر، مادر، مربی و ...
- ابراز عقیده در جمع
- نشانه های ملی (نام کشور ، پرچم ، زبان ، سرود ملی و ...)
- تفاوت در زبان ، لباس ، نحوه ی زندگی مردم در مناطق مختلف کشور
- اعیاد و مناسبت های ملی
- روزهای خاص (روز مادر ، روز پدر ، روز معلم ، روز درختکاری و ...)

ایجاد شرایط تجربی مناسب در دوره ی پیش دبستان سبب تحریک حس کنجکاوی در کودکان می گردد و کسب تجارب مستقیم توانایی فکرکردن و حل مساله را در کودکان افزایش می دهد. در این حوزه ی یادگیری روش های علمی ساده مانند مشاهده، آزمایش، گردش عملی، بحث و گفتگو مقدمه ای برای آشنایی کودک با جهان خارج و درک روابط بین اشیاء و پدیده هاست. آموزش علوم باعث می شود تا کودکان روش های بهتر و بیشتری را برای شناخت دنیای اطراف خود تجربه کنند. کودکان باید یاد بگیرند که از چه روش هایی می توانند اطلاعات را کسب و سازماندهی کنند و چگونه می توانند این اطلاعات را به کار برده و مورد آزمون و خطا قرار دهند. اولین مرحله برای مورد توجه قرار دادن ، به خاطر سپردن ، یادگیری ، درک و شناخت ؛ حس یا sensation می باشد. تمامی حواس اعم از بینایی ، شنوایی ، لامسه ، بویایی و چشایی لحظه به لحظه اطلاعات را از دنیای اطراف ما دریافت می نمایند. حال اگر فردی در حواس چندگانه خود دچار ضعف یا اختلالی گردد ، ممکن است در حافظه ، یادگیری ، درک ، شناخت و نهایتاً امر آموزش با مشکلاتی مواجه شود. از آنجایی که راهنمای تدریس حاضر برای نوآموزان معلول جسمی - حرکتی در دوره پیش دبستان تدوین گردیده است و ممکن است تعدادی از نوآموزان در یک یا چند حس خود دچار نقایصی باشند ، لذا شایسته است به منظور تسهیل امر آموزش، مربیان تمرینات تقویت حواس را به صورت در هم تنیده در تمام حوزه های یادگیری به کار بندند.

اهداف :

- ۱- پرورش حواس و مهارت استفاده از آن
- ۲- شناخت موجودات زنده و غیرزنده
- ۳- شناخت انسان
- ۴- مسائل بهداشتی - ایمنی و تغذیه ای
- ۵- شناخت حیوانات
- ۶- شناخت گیاهان

۷- شناخت محیط زیست و طبیعت

۸- شناخت زمان

(۱) پرورش حواس و مهارت استفاده از آن :

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

حس بینایی

- ایجاد و تقویت تمرکز چشمی به مدت چند ثانیه به روی اشیاء (تقویت تمرکز چشمی)
- دنبال کردن اشیاء با چشم (تعقیب چشمی)
- تشخیص اشیاء و اشکال ملموس و ساده با دیدن بخشی از آن ها (کمال بینایی)
- توانایی درک یکسان اشیاء با هر فاصله و هر زاویه (ثبات شکل)
- تعیین موقعیت اشیاء در فضا نسبت به یکدیگر (ارتباط فضایی)
- پیدا کردن یک تصویر ساده و آشنا در زمینه (دقت دید)
- توجه به تمامی اجزاء موجود در یک تصویر ساده و پی بردن یک الی دو تفاوت و تشابه تصاویر به ظاهر یکسان و متفاوت (دقت دید)
- تشخیص تفاوت و تشابه محرک های بینایی از لحاظ اندازه : بزرگ و کوچک ، بلند و کوتاه ، کم و زیاد ، پر و خالی
- تشخیص تفاوت و تشابه محرک های بینایی با توجه به جهات آن ها : بالا و پایین ، زیر و رو
- تمیز و نام گذاری رنگ های اصلی
- پیدا کردن طرح اشکال ساده از بین طرح های مختلف
- به کار گیری حافظه دیداری برای یاد یاری شیء

حس شنوایی

- تشخیص تفاوت و تشابه جهت صدا
- تشخیص تفاوت و تشابه فاصله صدا
- تمیز محرک های شنیداری (صدای حیوانات)

- به کارگیری حافظه شنیداری برای یاد یاری صدا

حس لامسه

- دریافت و تجربه محرک های دردناک و بدون درد
- دریافت و تجربه محرک های حرارتی
- دریافت و تجربه محرک های لمسی : نرمی - زبری، برجسته - صاف
- تشخیص اندازه اشیاء : بزرگ - کوچک، کوتاه - بلند، پهن - باریک، کلفت - نازک
- تشخیص دما از لحاظ سردی و گرمی
- تشخیص جنس اشیاء و مواد از لحاظ زبری و نرمی
- تشخیص نوع اشیاء و مواد از نظر صاف و برجسته بودن
- تشخیص وزن اشیاء از نظر سبک و سنگین بودن

حس بویایی

- بوییدن مواد تحریک کننده در غلظت های $\frac{1}{3}$ و $\frac{2}{3}$ و $\frac{3}{3}$
- تشخیص بوی مواد خوراکی و غیرخوراکی
- تشخیص بوی مواد خطرناک* و بی خطر
- تشخیص بوی مواد خوشایند و ناخوشایند

حس چشایی

- چشیدن یک محلول با غلظت های مختلف
- تشخیص تفاوت و تشابه محرک های چشایی
- تشخیص طعم شور از سایر طعم ها
- تشخیص طعم شیرین از سایر طعم ها
- تشخیص طعم ترش از سایر طعم ها

---

* پیشنهاد می شود که مربی برای این مورد از نفت و الکل رقیق شده استفاده نماید و مواد فوق را به صورت مستقیم نزدیک بینی کودک قرار ندهد.

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

حس بینایی

- تشخیص اشیاء و اشکال با دیدن بخشی از آن‌ها (اکمال بینایی)
- توانایی درک یکسان اشیاء و اشکال با هر فاصله و هر زاویه (ثبات شکل)
- تعیین موقعیت اشیاء و اشکال در فضا نسبت به یکدیگر (ارتباط فضایی)
- توجه به تمامی اجزاء موجود در یک تصویر و پی بردن به تفاوت‌ها و تشابهات تصاویر به ظاهر یکسان و متفاوت (دقت دید)
- پیدا کردن یک تصویر در زمینه (دقت دید)
- تشخیص تفاوت و تشابه محرک‌های بینایی از لحاظ اندازه : بزرگ - کوچک، پهن - باریک، دور - نزدیک (از بُعد مسافت)، پر - خالی، کلفت - نازک، کم - زیاد، بلند - کوتاه (با پسوند تر و ترین) و ... *
- تشخیص تفاوت و تشابه محرک‌های بینایی با توجه به جهات آن‌ها : جلو - عقب، داخل - خارج و ... *
- تمیز و نام گذاری رنگ‌های اصلی و فرعی
- پیدا کردن طرح اشکال یا تصاویر از بین طرح‌های مختلف
- به کارگیری حافظه دیداری برای یاد یاری شیء یا تصویر (یاد یاری)
- به کارگیری حافظه دیداری برای توالی یاد یاری

حس شنوایی

- تشخیص تفاوت و تشابه جهت صدا : چپ - راست، بالا - پایین، جلو - عقب
- تشخیص تفاوت و تشابه فاصله صدا : دور - نزدیک
- تشخیص تفاوت و تشابه تن صدا : بلند - آرام

• موارد ذکر شده، اساساً از پیش نیازهای درک مفهوم عدد، عملیات حساب و درس ریاضی می‌باشند. لذا می‌توان این موارد را در حیطه ریاضیات مورد بررسی قرار داد؛ کما اینکه

در بعضی از منابع این تقسیم بندی صورت پذیرفته است. با توجه به اینکه کودکان به طور عمده از طریق حس بینایی به این مفاهیم دست می‌یابند و مخاطبین این کتاب نوآموزان

معلول جسمی - حرکتی می‌باشند که معمولاً در حواس خود از جمله بینایی دچار مشکلاتی هستند؛ به منظور توجه و تأکید بیشتر مربیان بر حس بینایی؛ در این قسمت آورده

شده‌اند.

- تشخیص تفاوت و تشابه ریتم صدا : تند - آهسته
- تمیز محرک های شنیداری : صدای حیوانات - صدای انسان - پدیده‌های طبیعی - وسایل نقلیه - اشیاء
- صدا دار - اصوات موسیقی - برخورد اشیاء
- به کارگیری حافظه شنیداری برای یاد یاری صدا
- به کارگیری حافظه شنیداری برای توالی یاد یاری صدا

حس لامسه

- تمیز اندازه ی اشیاء : بزرگ - کوچک، کوتاه - بلند، پهن - باریک، کلفت - نازک
- تمیز دما از لحاظ سردی و گرمی
- تمیز جنس اشیاء و مواد از لحاظ زبری و نرمی
- تمیز نوع اشیاء و مواد از نظر صاف و برجسته بودن
- تمیز وزن اشیاء از نظر سبک و سنگین بودن
- به کارگیری حافظه لمسی برای یاد یاری اشیاء
- به کارگیری حافظه لمسی برای توالی یاد یاری اشیاء

حس بویایی

- تشخیص و تمیز بوی میوه ها، مایعات، سبزیجات و ...
- به کارگیری حافظه بویایی برای یاد یاری بوها
- به کارگیری حافظه بویایی برای توالی یاد یاری بوها

حس چشایی

- تمیز محرک های چشایی : طعم شور، شیرین، ترش و تلخ
- به کارگیری حافظه چشایی برای یاد یاری مزه ها
- به کارگیری حافظه چشایی برای توالی یاد یاری مزه ها

(۲) شناخت موجودات زنده و غیرزنده

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

- شناخت خصوصیات و ویژگی های موجودات زنده و غیرزنده

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

- دسته بندی و طبقه بندی موجودات زنده و غیرزنده

(۳) شناخت انسان

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

- شناخت اندام های بدن انسان : دست، پا، چشم، گوش، بینی، پوست، دندان ها و ...

- عملکرد اندام های بدن : دست، پا، چشم، گوش، بینی، پوست، دندان ها و ...

- جنسیت و نوع پوشش

- آشنایی با مشاغل : آموزگار، پزشک، پلیس و ...

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

- شناخت اعضاء بدن انسان : ابرو، مژه، چانه، پیشانی، بازو، آرنج، زانو، انگشت ، ناخن و ...

- آشنایی با مشاغل، فواید و ابزار مورد استفاده هر شغل

- پوشش مناسب هر فصل

(۴) مسائل بهداشتی - ایمنی و تغذیه ای

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

- نظافت شخصی : استحمام کردن، مسواک زدن، پاکیزگی لباس زیر و رو، آراستگی وضعیت ظاهری و ...

- مراقبت از اندام ها

- استفاده از وسایل شخصی : لیوان، شانه، حوله، مسواک و ...

- رعایت اصول بهداشتی در زندگی روزمره : شستن دست و صورت پس از برخاستن از خواب، شستن دست قبل و بعد از غذا، استفاده از دستمال در هنگام سرفه، عطسه و ...
- مراجعه به پزشک و استراحت در هنگام بیماری
- استفاده از دارو با دستور پزشک و نظارت والدین
- خوردن آب و مواد غذایی سالم، بهداشتی و مفید برای انسان
- رعایت نکات ایمنی به هنگام بازی، فعالیت و استفاده از وسایل برنده، نوک تیز و ...

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

- مراقبت از اندام های بدن
- رعایت نکات ایمنی در منزل، وسایل نقلیه، مکان های عمومی و ...
- آشنایی با قوانین عبور و مرور و خطر تصادف با وسایل نقلیه
- مراجعه به پلیس در هنگام گم شدن
- به خاطر سپردن نشانی و شماره تلفن منزل
- خطرات آب آلوده بر سلامتی انسان ها
- میکروب ها و خطر بیمار شدن از طریق آن ها
- خودداری از خرید کردن از دست فروش ها، خوردن غذاهای غیرمفید، مانده و آلوده
- عوامل موثر بر آلودگی و پاکیزگی محیط زیست، آب، هوا و ...
- راه های حفاظت از خود هنگام زلزله
- بیان نکات بهداشتی و ایمنی

(۵) شناخت حیوانات

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

- آشنایی با حیوانات اهلی - وحشی
- آشنایی با پرندگان و غیرپرندگان
- محل زندگی و نوع غذای حیوانات

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

- فواید، مضرات، خطرات و نحوه حمایت از حیوانات
- شناخت خصوصیات پرندگان
- چگونگی حرکت، نوع پوشش، لانه سازی، تولید مثل و وسیله دفاعی حیوانات

(۶) شناخت گیاهان

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

- آشنایی با گیاهان
- نیازهای رشد گیاهان شامل آب، خاک و نور
- چگونگی تغییرات گیاهان در فصول مختلف سال

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

- اندام های مختلف یک گیاه شامل ریشه، ساقه، برگ و گل
- نحوه کاشت یک دانه و پرورش گیاهان
- فواید گیاهان (میوه، سایه، چوب و ...)

۷) شناخت محیط زیست و طبیعت

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

- محیط زیست و توجه به زیبایی های آن : خانه، خیابان، کوچه و پارک
- آشنایی با پدیده های طبیعی : کوه، جنگل و دریا
- آب و نقش آن در زندگی موجودات
- هوا و اهمیت آن برای حیات موجودات زنده

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

- مصارف مختلف آب
- ویژگی های طبیعی آب آشامیدنی : بدون بو، بدون رنگ و بدون مزه
- اشکال مختلف آب در طبیعت : دریا، رودخانه، آبشار و چشمه
- حالت های مختلف آب : یخ، آب و بخار
- وقایع طبیعی : سیل، زلزله و رعد و برق

۸) شناخت زمان

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

- شناخت روز و شب
- اوقات مختلف شبانه روز : صبح، ظهر، عصر و شب

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

- روزهای هفته
- شناخت فصول و ویژگی های آن
- آشنایی با حال، آینده و گذشته (مفهوم امروز، دیروز و فردا)

روش های جدید در آموزش ریاضی، مجموعه اهدافی را پیشنهاد می کند که فعالیت و کارهای عملی در آن ها لحاظ شود. با این روش ها حتی به کودکان سنین ۴ سال می توان عملیات جمع و تفریق را آموزش داد. (گروئن ورسینک ۱۹۷۷، براش ۱۹۷۸)

کودکان در جریان رشد و تکامل خود ابتدا با استفاده از درک شهودی خویش به محیط خود پاسخ می دهند و به تدریج قادر می شوند به یک سری حدسیات درباره مفاهیم کامل تر برسند. با داشتن تجربه های متوالی از یک فکر و مواجهه با نمونه های متعددی از آن، مفهوم را عمیق تر درک می کنند.

کودک برای یادگیری عملیات و مفاهیم ریاضی باید آمادگی ذهنی لازم را داشته باشد. اساس این آمادگی درک مفهوم عدد است. بسیاری از افراد به اشتباه اظهار می دارند فرزندشان صرفاً به دلیل دانستن چگونگی شمارش اعداد، در یادگیری مفاهیم و منطق ریاضی مشکلی نخواهد داشت. غافل از این که شمارش اعداد فقط بخش کوچکی از پیش نیازهای ریاضیات بوده و کمک چندانی به درک مفهوم عدد که کلید اصلی درک ریاضیات است، نمی کند. آنچه به کودک برای درک این مفهوم یاری می بخشد، تجارب واقعی و عملی او در زمینه دسته بندی، تناظر یک به یک، توالی، ردیف بندی و ... می باشد.

اهداف :

- (۱) مفاهیم فضایی
- (۲) شناخت کمیت ها بدون استفاده از ابزار استاندارد
- (۳) شناخت مفهوم باز و بسته
- (۴) دسته بندی
- (۵) شناخت اشکال هندسی
- (۶) تناظر یک به یک
- (۷) توالی
- (۸) ردیف بندی
- (۹) شمارش اعداد
- (۱۰) دانستن شکل اعداد (نماد اعداد)
- (۱۱) درک مفهوم عدد

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

- مفاهیم فضایی : بالا - پایین، زیر - رو، داخل - خارج، جلو - عقب - کنار
- شناخت کمیت ها
  - اندازه : بزرگ - کوچک، بلند - کوتاه
  - فاصله : دور - نزدیک
  - پهنا و ضخامت : پهن - باریک، کلفت - نازک
  - وزن : سبک - سنگین
- شناخت مفهوم باز و بسته در اشیاء و اشکال
- درک تفاوت ها و تشابهات

- دسته بندی اشیاء و اشکال براساس یک ویژگی

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

- مفاهیم فضایی : بالا - پایین (تر - ترین)، قبل - بعد، راست - چپ

- شناخت کمیت ها بدون استفاده از ابزار استاندارد

• اندازه : بزرگ - کوچک (تر - ترین)، بلند - کوتاه (تر - ترین)

• فاصله : دور - نزدیک (تر - ترین)

• پهنا و ضخامت : پهن - باریک (تر - ترین)، کلفت - نازک (تر - ترین)

• وزن : سبک - سنگین (تر)

- شناخت مفهوم باز و بسته در خطوط

- دسته بندی اشیاء و اشکال براساس دو یا چند ویژگی

- اشیاء و اشکال هندسی : گردی، چهارگوش و سه گوش

- برقراری روابط یک به یک بین اعضاء دو مجموعه

- تشخیص توالی براساس رنگ، شکل و اندازه

- ردیف بندی اشیاء و اشکال براساس یک خصوصیت (اندازه و رنگ)

- شمارش طوطی وار اعداد از ۱ تا ۲۰

- شناسایی نماد اعداد ۱ تا ۹ بدون تاکید بر مفهوم عدد

- شناسایی مفهوم عدد ۱ تا ۵

در این راهنما برای هر یک از اهداف برشمرده شده، انتظاراتی تعیین گردیده است تا معلمین و مربیان در طول سال تحصیلی با انتخاب روش ها و الگوهای مناسب تدریس سعی نمایند این انتظارات برآورده شود. جدا از مهارت های حرکتی، سایر اهداف تعیین شده، دربرگیرنده انتظاراتی هستند که به طور مستقیم با حرکت و توان حرکتی بچه ارتباط ندارند. به همین دلیل تمامی آن ها متناسب با روند رشد طبیعی سایر کودکان منظور شده اند. حتی برای مهارت های زبانی می توان انتظارات رشد زبانی یک کودک طبیعی ۶ ساله را در نظر قرار داد. چرا که با فرض بر این که دانش آموز توان گفتار و بیان را نداشته باشد، با پیشرفت از زبان درکی می توان از صحت یادگیری و رشد کافی شناختی وی برای آموزش مطمئن شد. اما حدود انتظارات در حوزه ی تربیت بدنی برای کودکان معلول جسمی - حرکتی که دارای انواع مختلفی از اختلالات حسی - حرکتی با شدت های متفاوت هستند را نمی توان همانند یک کودک سالم در نظر گرفت. با توجه به رویکرد (IEP)^۱ که به برنامه آموزش انفرادی برای تمامی کودکان استثنایی تاکید دارد، لازم است تا برای مهارت های حرکتی و آمادگی جسمانی هر نوآموز حدود انتظارات منحصر به فردی را در نظر گرفت.

اهداف :

- ۱- رشد مهارت های حرکتی درشت
- ۲- رشد مهارت های حرکتی ظریف

مهارت های حرکتی درشت

حدود انتظارات در آمادگی (۱) و (۲) :

- درست نشستن
- حرکت دست ها در جهات مختلف (بالا، پایین، جلو، عقب)

¹ Individualized Education Program

- خم و راست کردن کمر در حد توان
- اجزای حرکات کششی در حد توان (در حالت نشسته یا ایستاده)
- ضربه زدن با دست و پا
- پرتاب کردن و دریافت کردن توپ
- تقلید کردن (از حرکات حیوانات و ...)

مهارت های حرکتی ظریف

حدود انتظارات در آمادگی (۱) و (۲) :

- مکعب کوچک را بردارد.
- مکعب را از یک دست به دست دیگر بدهد.
- مکعب را از داخل فنجان درآورد.
- با انگشت شست و اشاره تکه ی کوچک خمیر را بردارد.
- شیئی را به شما بدهد.
- با استفاده از دو تا هشت مکعب برج بسازد.
- گلوله های خمیر را در بطری بیاندازد.
- با برگرداندن فنجان ، مکعب را خارج کند.
- صفحات کتاب را یکی یکی ورق بزند.
- دستگیره در را بچرخاند.
- چند مهره را نخ کند.
- توپ را بگیرد.
- با مکعب ها پازل بسازد.
- کاغذ را قیچی کند.

همه انسان ها دارای حس و استعداد زیبایی شناختی هستند. تعلیم و تربیت باید حس زیبایی شناختی افراد را شکوفا کرده و آن را پرورش دهد. با توجه به این مسئله هدف عمده تعلیم و تربیت، آموزش هنر در دوره پیش دبستانی است که یکی از ابعاد مهم درسی می باشد. اگر کودکان به فعالیت های مرتبط با زمینه های هنری مانند نقاشی، نمایش، موسیقی، خمیربازی، گل بازی و ... آشنا شوند به درک کامل بسیاری از مهارت ها و مفاهیم مورد نیاز در زندگی دست می یابند. در انجام فعالیت های هنری باید به آزادی، کنجکاوی، علاقه و حس ماجراجویی کودکان بها داده شود تا پرورش روحیه ی خلاق که زمینه ساز آفرینش آثار هنری است در آنان تقویت گردد.

حوزه ی هنری علاوه بر پرورش خلاقیت و انتقال احساسات و افکار می تواند در تحول رفتار اجتماعی و عاطفی (اعتماد به نفس، بیان افکار، اراده و انتخاب) کودکان نقش داشته و نوآموزان را به آغاز و ادامه ی فعالیت آموزشی تشویق کند و در توسعه ارتباط آنان با دیگران بسیار موثر واقع شود. پیشنهاد می شود که با توجه به مشکلات جسمی نوآموزان حدود انتظارات حوزه ی هنری متناسب با توان هر نوآموز تغییر پیدا نماید.

اهداف:

- پرورش ذوق هنری و درک زیبایی ها

حدود انتظارات در آمادگی (۱) و (۲) :

- انجام بازی های فردی و گروهی
- بازی های هدف مند (جهت یابی و ...)
- بیان یا شرح زیبایی ها
- انجام کاردستی (خمیر، گل رس، شن، برگ، کاموا و ...)
- درک نوآموز از داستان شنیده شده و پرسش توسط نوآموز از گروه و ...
- پاسخ به پرسش های داستانی که قبلاً شنیده
- نتیجه از داستان شنیده شده
- حفظ اشعار موزون
- خواندن شعر
- تکمیل نقاشی های ناقص
- نقاشی کردن (آزاد - موضوعی)
- تقلید کردن (حرکات، حالات و صداها)
- شناخت رنگ ها (کم رنگ، پر رنگ)
- رنگ کردن اشیاء و اجسام مختلف (سفال، سنگ و ...)
- مخلوط کردن رنگ ها و به دست آوردن رنگ های تازه

هدف مربوط به همه ی حوزه ها

هدف : توسعه ی توانایی های ذهنی و پرورش مهارت های زندگی

حدود انتظارات در آمادگی (۱) :

- افزایش دامنه ی دقت ، توجه و تمرکز با ایجاد انگیزه
- تقویت قدرت حافظه *
- ارائه ایده های نو
- پرسش گری
- خود آگاهی و اعتماد به نفس: شناخت توانایی هاو علایق خود/ استقلال شخصی/ مشارکت در فعالیت های جمعی
- شناخت علایق خود (فعالیت ها ، رنگ ها ، خوراکی ها و ...)
- استقلال شخصی در حد توان
- ارائه نظرات و پیشنهادات در جمع

حدود انتظارات در آمادگی (۲) :

- توانایی حل مسئله و تصمیم گیری

---

* در این موضوع تقویت حافظه مورد نظر است نه افزایش میزان محفوظات

معرفی

فعالیت های یاددهی – یادگیری

در دوره پیش دبستان (آمادگی ۱ و ۲)

شعر کودک

کودکان از آغاز تولد از خود حرکاتی موزون نشان می دهند و حتی نخستین کلمات مهمل و بی معنی خود را نیز به وجهی موزون ادا می کنند. وجود این خصیصه در کودکان نشان می دهد که وزن و قافیه در کلام، آن را برای کودکان، دلشین تر، پذیرفتنی تر و موثرتر می کند. به عبارتی می توان گفت که در شعر احساس، عاطفه، اندیشه های کودک به گونه ای از راه کاربرد زبان و با استفاده از عناصر شعری شکل می گیرد. لذا اعتقاد بر این است که شعر کودکان باید همراه با لحن و آهنگ مناسب بیان شود.

معیارها

۱- سادگی

کودکان پیش دبستان که هنوز به مرحله خواندن و نوشتن نرسیده اند، نیاز به اشعاری دارند که از هر جهت ساده و قابل درک باشد.

۲- کوتاهی شعر

در شعر کودک از انباشت اطلاعات و حرف های پراکنده باید دوری جست و تنها به یک موضوع پرداخت. شعر کودک باید کوتاه باشد تا وی به راحتی آن را حفظ نماید.

۳- زبان

در شعر کودکان لازم است مفاهیم آموزشی به جای آنکه به صورت مستقیم ارائه گردد، با زبان شعر یعنی به صورت غیرمستقیم بیان شود لذا شعرهای محاوره ای، یا شعرهایی که با املائی شکسته سروده می شوند مناسب کودکان پیش دبستانی است.

۴- موسیقی در شعر کودک

کودک زیبایی کلام و معانی را با موسیقی می آموزد. هنگامی که سخن گفتن را در حد معانی قابل ادراک جهان خود آموخت بیشتر به سخنی می گراید که سرشار از موسیقی و زیبایی باشد. کاربردی بودن شعرها در لحظه های کار، شادی، بازی و دیگر لحظه های زندگی زمانی قوت می گیرد که عنصر موسیقی به آن افزوده شود و این به معنای توجه ویژه به نیازمندی های اصلی کودکان دوره پیش دبستان است.

۵- محتوای شعر

شعر کودک از محتوایی برخوردار باشد که متناسب با مراحل رشد وی ساخته شده باشد و فرهنگ و سن کودک را در نظر بگیرد. هم چنین می تواند بطور غیرمستقیم و هنرمندانه با موضوعات آموزشی مرتبط باشد.

۶- تناسب در کاربرد عناصر شعری

آنچه که در شعر کودک بیش از هر چیزی حائز اهمیت می باشد. داشتن ریتم و آهنگ کلمات است. بنابراین از میان تمامی عناصر، عنصر موسیقی نسبت به عناصر دیگر کاربرد بیشتری دارد. و بعد از آن می توان به خیال انگیزی شعر توجه نمود.

راز موفقیت شعر کودکان قوی بودن و صرفاً شاعرانگی آن نیست بلکه رعایت تناسب در استفاده از عناصر گوناگون شعری است.

۷- نوآوری و نوجویی

شعری که در آن نوآوری و نوجویی وجود داشته باشد، سبب تحریک حس کنجکاوی کودکان و به کارگیری حواس جهت کشف جهان پیرامون خود می گردد و در نهایت موجب پرورش ذوق هنری کودکان می شود.

توصیه ها

۱- خواندن شعر

الف - به صورت موزون و آهنگین (در کودکان خردسال کاربرد بیشتری دارد)

ب - به صورت دکلمه و رعایت کشش هجاها (علاوه بر مورد الف این نوع نیز در کودکان دوره آمادگی کاربرد دارد)

۲- بهره گیری از انواع سازها

- سازهای ساده مانند بلز و فلوت

۳- تناسب موسیقی با محتوای شعر

الف) توجه به بومی گرایی، دین و فرهنگ

ب) به کارگیری کلمات ساده و طنزآمیز

ج) مشارکت کودکان در خواندن آن

قصه کودک

قصه یا داستان به نوشته ای گفته می شود که نویسنده در آن فکر، احساس و باور خود را در قالب روایتی داستانی به خواننده ارائه کند. قصه، آینه ای است که شنونده یا خواننده خود را در آن می یابد. انطباق، الگوبرداری، همسان سازی، گاه بازگو کردن در تنهایی و یا نمایش قصه توسط کودکان نشان دهنده ی همین ویژگی است.

قصه باعث وسعت تخیل و قوت تصور کودکان می شود و نیز نیروی ابتکار و ابداع به او می بخشد و تاثیری عمیق در فکر و روحیه آنان می گذارد و آنان را برای رویارویی با مسائل روزمره زندگی و معاشرت با دیگران یاری می دهد.

معمولاً آنچه باعث کشش و جذابیت قصه می شود، ماجرا و رویدادهای آن، مفهوم اصلی و پیام نویسنده است که باید به صورت غیرمستقیم در اثر آورده شود.

توصیه ها

قصه کودکان باید :

- ۱- هم خوان با احساسات، علاقه ها و فضای کودکان باشد.
- ۲- دارای ساخت داستانی مناسب کودکان باشد. در کودک انگیزه تعقیب ماجراها را فراهم سازد. هیجان انگیز باشد و از منطق داستانی تبعیت کند.
- ۳- قصه نباید طولانی و ملال آور باشد.
- ۴- قصه کودک نباید پیچیده، دارای شخصیت های متعدد، حوادث تو در تو، طرح پیچیده و مبهم باشد.
- ۵- ظرفیت روانی مخاطب و ظرفیت زمانی در انتخاب قصه باید مورد توجه باشد.
- ۶- هم خوانی فرهنگی در قصه ها و گزینش آنان مورد توجه باشد. ممکن است در یک قصه عناصری باشد که به دلیل ناهم خوانی فرهنگی درک و در نتیجه جذب ذهن و روان کودک نشود.
- ۷- قصه نباید به گونه ای باشد که کودک پایان داستان را حدس بزند. چنین قصه هایی ممکن است از همان آغاز گفتن قصه با مخالفت کودک مواجه شوند.

۸- قصه‌هایی که به جای تاثیر مثبت، رفتارهای منفی را در کودک دامن می‌زنند نباید انتخاب شوند. مثلاً بجای شجاعت، ترس، به جای ایجاد روحیه ی دوستی، دشمنی، و بجای بخشندگی و کمک، خودخواهی و خساست را در او دامن بزنند.

۹- کودکان داستان‌های عامیانه را دوست دارند. در انتخاب داستان‌های بومی و منطقه‌ای، به این ویژگی‌ها باید توجه کرد.

۱۰- استفاده از تصاویر جذاب، زیبا و گویا و متناسب با قصه برای کودکان جسمی - حرکتی ضروری است.

۱۱- در پایان قصه در قالب تعامل مناسب، کودکان در نتیجه‌گیری از قصه هدایت شوند.

۱۲- در پایان قصه یا روزهای بعد نقش قصه گو به کودکان واگذار شود.

نقاشی کودک

به شکلی که کودک برای بازآفرینی وقایع، پدیده‌ها و مفاهیم در تاثیر از ادراکات خود ترسیم کند نقاشی کودک می گویند.

نقاشی کودک موجب بروز توانایی های جدید در او می شود و نمایانگر معلومات، افکار و احساسات وی خواهد بود.

معیارها

۱- کودک شکلی را ترسیم کند.

کودک شکلی را ترسیم می کند که خود خالق آن بوده است.

۲- کودک متاثر از ادراکات خود نقاشی کند.

کودک به تاثیر ادراکات خود نقاشی می کند. ادراکات شامل اندیشه ها، احساسات و عواطف کودک که تحت تاثیر آن ها کودک به انجام نقاشی می پردازد. کودک به طور ناخودآگاه مشکلاتی را که برایش به وجود می آید با نقاشی بیان می کند.

۳- شکل ترسیم شده به جهت بازآفرینی وقایع، پدیده ها و مفاهیم است.

کودک وقتی تحت تاثیر ادراکات خود به نقاشی می پردازد، شکل ترسیم شده باید بیان گر پدیده یا مفهومی باشد که او درک کرده است .

۴- رعایت آزادی عمل و انتخابات برای کودک

کودک برای انجام نقاشی تحت تاثیر ادراکات خود احتیاج به آزادی دارد هر قدر کودک محدود شود حوزه عمل و انتخاب او نیز محدودتر می گردد. مربی می تواند به مقصودی ، آزادی کودک را محدود کند اما این محدودیت نباید سبب محرومیت کودک شده و او را از خلاقیت و آفرینش اثر باز دارد.

۵- رعایت تناسب سنی کودک در طراحی فعالیت (رعایت سطح درک، توان کاری و تمایل کودک)

این برنامه برای کودکان دوره ی پیش دبستانی جسمی - حرکتی طراحی شده لذا باید به گونه ای باشد که کودک بتواند به آن فکر کند و از عهده انجام آن برآید، نه آن قدر پیچیده و دشوار باشد که کودک از انجام آن منصرف شود و نه آن قدر ساده باشد که کودک از آن لذتی نبرد و به انجام آن رغبتی از خود نشان ندهد. رعایت توان فکری و جسمی کودک در فعالیت ها و همچنین رعایت عواطف کودکان در انتخاب نوع کار و

شیوه ی اجرا، سبب می شود تا فعالیت، کودک را به خود جذب کند و هر قدر فعالیت پویاتر طراحی شود، کودک به انجام آن تا انتهای کار راغبتر خواهد بود.

۶- پرهیز از ارائه ی کلیشه و الگو

ارائه الگوهای بصری یا معنایی و کلیشه های رایج به کودکان، سبب می شود تا آن ها نقش آفرینی بر اساس ادراکات خود و امکان برقراری هر نوع گفتگو را نداشته باشند و به باز آفرینی آن چه ادراک می کنند نپردازند. و آن چه ترسیم می کنند القایات دیگران باشد نه تجارب خود و این امر سبب می شود که کودک احساس ناتوانی کند.

نکته ۱: رعایت چهار معیار از معیارهای ذکر شده سبب می شود تا فعالیت های طراحی شده مناسب باشند. زیرا در این صورت بقیه معیارها نیز خود به خود رعایت خواهند شد.

۱- نقش آفرینی

۲- رعایت آزادی برای کودکان

۳- تناسب سنی

۴- فراهم کردن زمینه بروز خلاقیت

نکته ۲: تمامی معیارهای فوق باید در طراحی فعالیت رعایت شوند، اما با توجه به اینکه کودکان جسمی - حرکتی بعضاً در مهارت های حرکتی درشت و ریز دچار مشکل هستند ممکن است در پاره ای از معیارهای فوق به حد مطلوب نرسند.

توصیه ها:

۱- به هیچ عنوان در نقاشی الگو ارائه نشود چون مانع بروز خلاقیت در کودکان می گردد.

۲- تصویری از یک شیء یا حیوان و ... روی کاغذ ارائه شود تا کودک زمینه یا محیط اطراف آن را به سلیقه ی خود ترسیم کند.

۳- اشکال یا خطوط به نوآموزان ارائه شود تا با استفاده از قوه ی تخیل خود با آنها تصاویر جدید و معنی دار بیافرینند.

کاردستی کودک

کاردستی برای کودکان پیش دبستانی زمینه ای بسیار مناسب برای کسب تجربه و عمق بخشیدن به آموخته هاست. ابزار و وسایل این کار هر چیزی است که کودک توانسته از لحاظ حسی و عاطفی با آن ارتباط برقرار کند. او با تفکر و تجسم، مواد و وسایل را کنار یکدیگر می چیند، می برد، می چسباند و اثری به وجود می آورد. به عبارتی باید گفت، به اشیاء حجمی که کودک متاثر از مجموعه ادراکی خود می سازد کار دستی می گوئیم. ادراک کودک مجموعه ای تحت تاثیر شناخت، عواطف و تجربیات قبل او خواهد بود.

معیارها

موارد زیر از معیارهای اساسی یک فعالیت آموزشی کاردستی به شمار می آیند :

۱- ویژگی ها، نیازها و توانایی های سنی کودکان در نظر گرفته شود.

۲- حجم ساخته شده زاینده ادراکات، فنون و مهارت های دستی کودک می باشد.

۳- به آزادی عمل کودک توجه شود.

۴- بستر مناسب برای بروز خلاقیت کودکان ایجاد شود.

۵- از الگودهی و کلیشه پردازی پرهیز شود.

موانع خلاقیت در کاردستی :

الف) هنگامی که الگو یا مدل از جانب مربی ارائه می شود، نوآموزان بلافاصله از کار مربی، شروع به تقلید می نمایند.

ب) ستایش ناشیانه مربی از کار یکی از کودکان، باعث می شود دیگران برای خوشایند مربی از کار او و یا سبک او تقلید کنند.

ج) انتخاب آثار برگزیده و نمایشگاهی (گزینش بعضی از کارها) نیز موجب می شود کودکان دیگر، برای جلوه دادن کار خود، دست به الگو برداری بزنند.

د) آموزش های کلیشه ای نیز از آفت هایی است که جلوی بروز خلاقیت کودکان را می گیرد. مثلاً به کودک یاد بدهیم برای ساختن پرنده برای یک گلوله خمیری یا گلی با چوب کبریت بال بگذارد و با تخمه برای آن نوک بگذارد، در این صورت کودک هر زمان بخواهد پرنده بسازد از همین روش استفاده می کند.

توصیه ها

- مربی باید شاد و با روحیه باشد و به کودکان با مهر و محبت و عشق توجه داشته باشد.
- مربی باید به کودکی که دچار نقص بینایی و سایر مشکلات جسمی است توجه کند.
- در فضا سازی کلاس یا کارگاه هنری دقت شود تا کودک به راحتی بتواند به کار خود ادامه دهد. (روشنایی کافی، مکان مناسب برای قرار گرفتن وسایل و به نمایش گذاشتن کارها)
- گاهی از والدین برای بازدید از نمایشگاه کارهای دستی کودکان دعوت شود. این کار باعث تشویق کودکان می شود.
- تشویق زمانی موثر است که صادقانه و به موقع در جهت رشد استعداد، صورت گیرد. بنابراین برای جلب توجه و بی جهت از تشویق استفاده نکنیم و توجه کنیم که بهترین تشویق برای کودک توجه به کار اوست. کار همه کودکان را مورد توجه قرار دهیم زیرا در غیر این صورت تقلید را رواج داده ایم.
- هر کودک مطابق هوش و استعداد خودش رشد می کند. مربی باید علاوه بر توجه به تفاوت های فردی در امر اجرای برنامه، استقلال داشته باشد و برنامه را منطبق با نیازهای کودک اجرا کند.
- به فرآیند کار توجه شود نه محصول.

بازی کودک

به کلیه فعالیت هایی که کودک از روی رغبت و با شور و اشتیاق انجام می دهد بازی اطلاق می شود. بازی دارای قانون و مقررات بوده ولی تحمیلی نمی باشد. بازی در حقیقت درسی است برای درست زیستن، خوب زندگی کردن، شناخت محیط، کسب تجربه، مهارت، دقت، و به کارگیری ذهن و هوش و ... بازی از نظر مربی بر اساس اهداف آموزشی طراحی می شود، اما از نظر نوآموزان بازی هدف ندارد.

بازی در کلیه مراحل رشد بخصوص در دوره قبل از دبستان سهم به سزایی در رشد جسمی و روانی کودک دارد.

انواع بازی

- بازی جسمانی (حرکتی)

- بازی تقلیدی

- بازی نمایشی

- بازی آموزشی

* با توجه به مشکلات جسمی نوآموزان در انجام یک سری فعالیت های حرکتی، می توان مناسب با توانمندی آن ها تلفیقی از انواع بازی های ذکر شده را اجرا کرد.

۱- بازی متناسب با توانایی و نیازهای ویژه کودک طراحی گردد و کودک احساس نکند که معلولیت او باعث محرومیتش از بازی شده است.

۲- به تقویت عضلات بزرگ ، کوچک ، هماهنگی حواس و پرورش مهارت های حسی توجه شود.

۳- تمرینات تنفسی ، تقویت تنفسی ، تقویت اندام های گفتاری ، تعاملات کلامی و توسعه ی ارتباط با کودکان ناشنوا در حین بازی مورد توجه و تأکید قرار گیرد.

۴- در بازی هایی که دارای قواعد ومقررات است ابتدا قوانین بازی به کودکان کاملاً تفهیم شده و آنان نسبت به رعایت قوانین کاملاً توجیه شوند.

۵- برای تجربه اندوزی لازم است گاهی کودکان بازنده شوند. اما بر اعلام افراد یا گروه بازنده تأکید زیادی نشود و در صورت عدم موفقیت یا باخت ، نقش های جدید به کودکان داده شود.

۶- تحرک ، جنب و جوش و شادی های کودکانه که سبب جذابیت بازی می گردد فراموش نشود.

۷- در بازی های گروهی ، همکاری ، مسئولیت پذیری ، همدلی و محبت ، رعایت نوبت و حقوق دیگران ، گذشت و کنترل عواطف و پذیرش واقعیات به هنگام شکست و پیروزی ، بردباری و ... در کودکان تقویت و به تمرین این امور توجه شود.

۸- در گروه بندی هنگام بازی همیشه یک عده ی بخصوص در یک گروه قرار نگیرند و گروه بندی به صورت تصادفی و اتفاقی باشد.

۹- نکات ایمنی و بهداشتی در بازی ها رعایت شود. .

۱۰- برای ایجاد تنوع و جذابیت در بازی ها ، از فضای متفاوت بهره برداری شود.

نمایش خلاق کودک

- نمایش خلاق باز آفرینی مفاهیم و رویدادها توسط نقش آفرینی کودک به رهبری مربی است. نمایش خلاق یک روند علمی و گروهی کار با کودک است که در آن مربی به واسطه بحث و گفتگو، حرکت، ایفای نقش، پانتومیم، بدیهه گویی و بدیهه سازی و شخصیت پردازی مفاهیمی را آموزش می دهد و به طور تجربی به کودکان می آموزد که بایستی تفکر تخیلی و بیان خلاق داشته باشند.

به این دلیل می گوئیم «روند»، چون جریانی است که با یک مقدمه یا پیش زمینه شروع می شود و سپس براساس موضوع فعالیت با کودکان تمریناتی می شود و در پایان با کمک خود کودکان قصه ای ساخته شده که خودشان هم آن را نمایش می دهند.

- نمایش خلاق یک تجربه برنامه ریزی شده برای یادگیری کودک در حوزه های مختلف است. در نمایش خلاق، هدف ارائه یک کار هنری سطح بالا، تربیت بازیگر و رعایت قواعد تخصصی نمایش نیست.

- نمایش خلاق وسیله ای طبیعی برای بیان آزادانه ایده ها، احساسات و رفتارها است. اساس نمایش خلاق یک سری فعالیت های لذت بخشی است که در آن مربی ضمن تشخیص توانایی ها و نیازهای کودکان و با کمک خود آن ها، در قالب ایفای نقش، به کودکان آموزش می دهد و نیز هدف سرگرم کنندگی و شاد کردن کودکان را هم دنبال می کند.

- نمایش خلاق، راهی برای آمیزش هنر و آموزش است و به منزله یک شیوه مطلوب یادگیری است که در عین حال باعث تقویت و رشد شخصیت و پرورش ذهن و خلاقیت کودکان می شود.

توصیه هایی که مربی در اجرای نمایش خلاق باید رعایت کند:

۱- فعالیت باید به گونه ای طراحی و سازمان دهی شود که کودکان در حین شرکت در بحث و گفتگوها و نقش آفرینی نکاتی را آموزش ببینند و با ارایه نظرات خود اطلاعات یکدیگر را کامل کنند، دیگر لازم نیست مربی مطالب آموزشی را به طور مستقیم بیان کند.

کودکان در هر تمرین نکاتی را می آموزند، بهتر است مطالب آموزشی در بین تمرین های نمایش خلاق، تقسیم شود تا موضوع تمرین ها هم تنوع داشته باشد. مثلاً اگر موضوع اصلی کلاس آشنایی با وسایل نقلیه است، در هر تمرین، کودکان با یک وسیله نقلیه آشنا شوند. کودکان در روند فعالیت آموزش لازم را می بینند نه در انتهای فعالیت.

۲- نمایش خلاق بایستی زمینه تحرک و جنب و جوش، شادی و همچنین سرگرم کنندگی را برای کودک فراهم کند تا از جذابیت لازم برخوردار باشد. این امکان هم به عهده مربی است تا در جریان اجرا آن را به کار بندد و هم به نوع و مراحل فعالیت بستگی دارد. از سوی دیگر ایجاد محیطی امن و برقراری رابطه متقابل و موثر کودکان با یکدیگر و با مربی، بر جذابیت اجرای آن می افزاید.

۳- انجام تمرین ها در جریان فعالیت دارای یک سری ویژگی هاست. تمرین ها بهتر است از ساده به پیچیده باشد. در اوایل که کودکان با نحوه کار کلاس و مربی هنوز آشنا نشده اند تمرین ها ساده باشد و به مرور پیچیده و مشکل شود. مثل این که اول می خواهیم هر کدام از کودکان یک قطره آب شوند و پس از موفقیت و گذراندن این مرحله، از آنان می خواهیم، قطره آبی شوند که باد هم می وزد، حالا باید چه کار کنند، و یا قطره های آبی شوند که در رودخانه ای پر از ماهی و سنگ در حرکت هستند.

- تمرین ها بهتر است از فردی به جمعی طراحی شود. همه ی کودکان باهم و همزمان نقشی را که مربی خواسته نمایش می دهند ولی هر کدام آن طور که دوست دارند نقش شان را نمایش می دهند. پس از این تجربه، کودکان را تشویق به تمرین گروهی کنید. از کودکان خواسته می شود هر کدام یک قطره آب شوند. در مرحله بعد از آنان می خواهیم هر کدام یک قطره آب شده و در رودخانه حرکت کنند و ناگهان به ماهی که دمش در زیر سنگی گیر کرده کمک کند و ...

- تمرین ها بهتر است از بی کلام به سوی کلام دار طراحی شود. در ابتدا نقش ها به صورت پانتومیم اجرا شود. وقتی کودکان با نحوه کار کلاس آشنا شدند از آنان می خواهیم در تجربه بعد اگر دوست داشتند صدای مربوط به نقششان را هم تقلید کنند.

۴- انتخاب نوع تمرینات و تعداد آن ها بستگی به توانایی کودکان، وقت تعیین شده برای فعالیت و فضایی که برای این کار در نظر گرفته شده، دارد.

ترتیب قرار گرفتن بهتر است این طور باشد که پس از یک تمرین بدنی سخت، تمرینی با حرکت بدنی کمتر، اجرا شود و فعالیت بیشتر کلامی باشد، تا کودکان به یک آرامش برسند. با این کار نظم کلاس هم حفظ می شود، تا کودکان تجدید قوا کرده و برای تمرین بعدی آماده شوند. اگر کودکان خسته و کسل شوند، کلاس کارایی لازم را نداشته و آنان از ادامه فعالیت سرباز می زنند.

- مدت زمان مناسب برای جلسه نمایش خلاق کودکان خردسال ۳۰ تا ۴۰ دقیقه، بچه های بزرگ تر و سال های آخر دبستان، ۴۵ دقیقه تا ۱ ساعت است.

۵- موضوع تمرین های انتخاب شده باید براساس موضوع فعالیت و مربوط به واحدهای یادگیری باشد. مربی باید گفتگوها، پرسش و پاسخ ها را به سمت این موضوع هدایت کند.

۶- هر تمرین در کلاس نمایش خلاق، باید انگیزه ایفای نقش را در کودکان به وجود بیاورد. از مقدمه و بحث و گفتگوها گرفته تا تمرین ها و قصه سازی همه باید در این جهت مورد بهره برداری قرار گیرد.

۷- مربی باید توان خود را در هدایت گروه، شیوه های آموزش و خصوصیات فردی خودش را در نظر داشته باشد.

زمانی که تمرین ها را هدایت و طراحی می کند، علاوه بر پیشرفت گروه، میزان پیشرفت خود را نیز ارزیابی کند تا بتواند با نهایت دقت و انعطاف، گروه را هدایت کند.

۸- مربی باید واضح و روشن صحبت کند. از کلماتی ساده و قابل فهم برای کودکان استفاده کند. کودکان باید بدانند که مربی چه می خواهد و چه انتظاری از آن ها دارد.

۹- لحن مربی در فضا سازی و انتقال حس به کودکان تاثیر زیادی دارد. وقتی مربی می گوید: «... سبب قرمز و خوشمزه ...» لازم است طوری بگوید که حس خوشمزگی سبب القاء شود.

۱۰- چنانچه در تمرین یا نمایش دادن قصه ی آخر فعالیت، گروهی از کودکان نقشی نداشتند مربی باید به آن ها این اطمینان را بدهد که در دفعات آینده و تمرینات دیگر حتماً از آن ها استفاده خواهد شد، البته به شرطی که مربی به این قول عمل کند. همچنین مربی از بچه ها بخواهد به نقش و بازی دوستانشان به دقت نگاه کنند، تا پس از بازی آن ها به نقد و ارزیابی کارشان پرداخته شود. به این ترتیب این گروه منفعل نخواهد بود.

۱۱- مربی اگر در جریان فعالیت متوجه شود که کودکان از عهده تمرین ها بر نمی آیند باید هر چه زودتر تمرین را قطع کند و روشی ساده تر را پیش بگیرد. او می تواند در این کار از کودکان هم نظرخواهی کند.

روش های علمی (مشاهده ، گردش علمی ، آزمایش ، بحث و گفتگو)

کودکان مفاهیم علمی را از طریق فعالیت های گوناگون و هماهنگ می پذیرند و بسط می دهند و مراکز پیش دبستانی عمل بسط یادگیری با استفاده از اشکال مختلف ارائه مطالب را به نوآموزان دنبال می کنند. کودکان مطالب علمی را زمانی آسان تر فرا می گیرند که در محیط ها و شرایط گوناگون به آنان عرضه می شود.

اگر بخواهیم آنچه را که به کودک می آموزیم به خوبی فرا گیرد باید آموزش های ما در گستره و نوع توانایی های کودک باشد و براساس نظرات رشد شناختی پیاژه کودکان برای فراگیری و گسترش هوش نیاز دارند به گونه ای فعال با اشیای واقعی در ارتباط باشند و در یادگیری ، اکتشاف فعال بر سایر روش های آموزشی برتری دارد. یکی از بهترین راه های کمک به کودکان در شناخت دنیای پیرامون خویش این است که مواد لازم به گونه ای در اختیارشان قرار گیرد که آنان بتوانند با استفاده از فعالیت های بدنی و ذهنی خود ، جستجو کنند ، مشاهده کنند. تجربه کنند ، آزمایش کنند ، کشف کنند و یاد بگیرند . چنین رویکرد اکتشافی هدایت شده ای در یادگیری تأکیدش بر این است که چگونه می توان به پاسخ ها دست یافت و چگونه می توان یاد گرفت.

یادگیری اکتشافی همراه با هدایت ، راهنمایی مستقیم و غیر مستقیم مربی را در فرآیند فعالیت ها می طلبد ، مربی به کودک کمک می کند تا معنی تجربه هایش را بفهمد و دامنه یادگیری مفهومی را وسعت بخشد و بدین وسیله کاوش های فعالانه کودک را برای حل مسائل تکمیل کند.

برای یادگیری اکتشافی و فعال توسط کودک ، روش های علمی ساده باید در دوره ی پیش دبستان مورد استفاده

قرار گیرد و این روش ها عبارتند از :

مشاهده

مشاهده فرایندی است که از طریق آن به پدیده‌ها در محیط اطراف توجه می‌کنیم. مشاهده توصیفی برای یک واقعیت، بدون هرگونه تلاش برای تفسیر آن است. مشاهده نخستین گام در پژوهش، آزمایش و اظهار نظر است. پرورش مهارت مشاهده به طور جدی در برنامه‌های درسی مراکز آموزشی مطرح است. در این فرایند مربیان موقعیت‌هایی را به وجود می‌آورند که در طی آن یادگیرندگان با پدیده‌های پیرامونی درگیر و تشویق می‌شوند که مشاهدات خود را از راه بیان شفاهی، کشیدن نقاشی و نمایش برای دیگران نشان دهند. مربیان مبتکر اساس فعالیت را بر علاقه درونی کودکان به کنجکاوی و کشف محیط متمرکز می‌کنند و به آن‌ها در درک پدیده‌ها از راه حواس خود (دیدن، شنیدن، بوییدن، لمس کردن و چشیدن) کمک می‌کنند. مهارت مشاهده سبب می‌شود که کودکان به طور آگاهانه در جست و جوی اطلاعات و افزایش دانش خود باشند. یادگیری مشاهده برای شروع خوب است اما مهم‌تر از آن اختصاص فرصت‌هایی برای نگاه کردن است. یک راهبرد ساده در این باره تشویق کودکان به نگاه کردن، بیان کردن چیزی که مشاهده می‌کنند و دوباره نگاه کردن است.

برای شروع کار موارد ساده انتخاب می‌شود و کودکان به مشاهده آن و بیان چیزهایی که دیده‌اند در قالب جمله‌های ساده، تشویق می‌شوند. در عین حال می‌توانند بیانات خود را اضافه و تکمیل کنند. توصیف‌های مشاهده از یک کودک به کودک دیگر می‌تواند متفاوت باشد (بهتر است متفاوت باشد). مربیان با طرح‌سؤال‌های مناسب، کودکان را به مشاهده دقیق‌تر و بیان ایده‌های جدیدتر تشویق می‌کنند. این ایده‌ها اساس یادگیری‌های جدیدتر و عمیق‌تر را تشکیل می‌دهد.

آزمایش

آزمایش علمی یک تجربه ی کاملاً علمی تعریف شده و کنترل شده است که دیگران نیز با انجام آن به همان نتیجه برسند.

آزمایش علمی به کودکان کمک می کند تا راه حل های علمی را با استفاده از روش های دانشمندان کسب کنند، اطلاعات مفید علمی را مستقیماً بدست آورند، مفاهیم علمی را عملاً بشناسند و آن ها را به کار گیرند و حتی تعمیم دهند. اگر چه هدف نهایی فعالیت آزمایش، توانمندسازی کودکان به طراحی پژوهش، اجرا و ارزیابی نتایج آن است، اما با توجه به مشکل بودن طراحی آزمایش علمی در دوره پیش دبستان، اجرای آزمایش علمی و رعایت تمام معیارهای آن ضروری به نظر نمی رسد. روش مناسب برای آمادگی نوآموزان در طراحی و اجرای آزمایش های علمی، طراحی مشاهدات ساده و پیچیده تر کردن تدریجی فعالیت های آزمایشی برای مشاهده دقیق و موثر مورد نظر می باشد.

فرصت هایی که کودکان در طی آن ها قادر می باشند به تجربه های مناسب دست بزنند عبارتند از :
تجربه های طبیعی، تجربیات یادگیری غیررسمی و تجربه های یادگیری سازماندهی شده.

تجربیات طبیعی :

تجربیات طبیعی در دوره خردسالی در واقع نوعی تجربه خودجوش هستند که به وسیله خود کودکان در فعالیت روزانه حاصل می شود که این فعالیت ها بخش مهمی از تجربیات کودکان را تشکیل می دهند و روش ارزشمندی برای یادگیری آن ها محسوب می شود. نقش مربیان و بزرگسالان را در فراهم کردن محیط جالب و غنی برای کسب این تجربیات نباید نادیده گرفت. زیرا کودک در این محیط فرصت هایی را برای جستجو کردن، چشیدن، بوئیدن، لمس کردن و شنیدن کسب می کند.

تجربیات یادگیری غیر رسمی:

در این حالت کودک در مسیر درست حل مسئله قرار گرفته است، اما نیاز به اشاره یا حمایت دارد. حل مسئله در سال های قبل از آمادگی روی یادگیری طبیعی و غیررسمی متمرکز است، مانند پر و خالی کردن ظروف آب، شن یا مواد دیگر، مشاهده اشیاء و ...

تجربیات یادگیری سازمان دهی شده :

تجربه های از قبل طراحی شده ای هستند که در آن نوآموزان با به کار بردن وسایل و مواد مورد نظر درباره مفهومی خاص، عملاً تجربه کسب می کنند. این نوع فعالیت ها به طور معمول، در آزمایشگاه صورت می گیرد، اما با توجه به ویژگی های دوره پیش دبستان، فعالیت های آزمایشی در این دوره را می توان در کلاس درس، حیاط مدرسه، فضای خارج از مدرسه و در موقعیت های بازی، نقاشی، کاردستی، گردش علمی و نظایر آن انجام داد. ویژگی مهم آزمایش در این دوره قابلیت اجرا توسط نوآموزان و استفاده از مواد و ابزار ساده و در دسترس می باشد.

گردش علمی

گردش علمی ، فعالیتی است که برای درگیر ساختن کودکان باتجربیات یادگیری نوآورانه ، مشارکت جویانه در محیطی متفاوت از آن چیزی که تاکنون به آن عادت کرده اند ، طراحی شده است. در بیشتر برنامه های آموزشی مراکز آموزشی موضوع درسی گردش علمی به عنوان وسیله ای برای کسب تجربیات دست اول و قرار گرفتن کودکان در برابر پدیده های جدید و کمک به آن ها برای کشف ارتباط بین چیزها در موقعیت های جدید طراحی شده اند. ثمره گردش علمی نه فقط دستیابی به مشاهدات و تجربیات دست اول، بلکه کسب مهارت های اجتماعی است که کودکان در طی مراحل گردش علمی یاد می گیرند. گردش علمی مریبان را قادر می سازد تا یادگیری بچه ها را از داخل کلاس های درس به جامعه بزرگ تر بیرون از کلاس، گسترش دهند. گردش علمی برای کودکان مانند آزمایشگاهی است که یادگیری در آن از طریق فعالیت های علمی تجربه شده در محیط به دست می آید.

بحث و گفت و گو

بحث و گفت و گو روشی است که براساس فعالیت های گروهی نوآموزان سازماندهی می شود و در آن فرصت ها و موقعیت های آموزشی به گونه ای برنامه ریزی می شود که نوآموزان قادر باشند و تشویق شوند که ایده های خود را به نمایش بگذارند.

ایجاد فضای مناسب برای برقراری ارتباط بین مربی و نوآموزان نقش موثری در شروع و تداوم بحث

دارد. در طی بحث، کودکان هم باید صحبت کنند و هم به گفته های دیگران گوش فرا دهند. فضای کلاس باید به گونه ای سازماندهی شود که در کودکان تمایل شرکت در بحث تقویت شود. برای مشارکت بهتر کودکان می توان آن ها را دور هم جمع کرد به گونه ای که همه افراد در معرض دید یکدیگر قرار داشته باشند.

معیارها :

- ۱- مربی تسهیل گر است و بحث را به سمت دست یابی به اطلاعات هدایت می کند.
- ۲- هدف کامل و واضح برای بحث تدارک دیده می شود.
- ۳- مسئله مطرح شده دارای جواب های متعدد است و باعث به کارگیری افکار می شود.
- ۴- از شیوه های متفاوت برای بیان ایده ها(بارش مغزی، تفکر زوجی، تحلیل موردی و ایفای نقش) استفاده می شود.
- ۵- فرصت هایی برای مشارکت بیشتر نوآموزان فراهم می شود.
- ۶- نوآموزان جسمی - حرکتی که در بیان مشکل دارند بهتر است مربی با به کار گیری زبان درکی آنها را نیز در بحث و گفتگو شرکت دهد.

در آموزش مفاهیم علمی ساده از طریق روش های علمی توجه به نکات زیر ضروری است:

- هنگام تدارک برنامه گردش علمی به مناسب بودن محیط ، توانایی ها و سن نوآموزان توجه شود.
- مربی تدابیر لازم را جهت جبران کمبودهای حسی - حرکتی نوآموزان در روشهای علمی به کار گیرد.
- برای درگیر کردن تمامی نوآموزان برای مشاهده یا آزمایش دقیق تر بهتر است وسایل به تعداد نوآموزان تهیه شود تا کودکان بصورت فردی و مستقیم موضوع مورد نظر را لمس کنند.
- برای انجام فعالیت های مشاهده و آزمایش به نوآموزان فرصت کافی برای دست کاری اشیاء داده شود و با سئوالات مناسب ، آنان به نتیجه گیری مناسب هدایت شوند.
- گردش علمی به این منظور طراحی می شود تا یادگیری محدود به محیط کلاس نباشد لذا برنامه ریزی در دستیابی به اهداف در گردش علمی ضروری است.
- در صورت امکان برای تکرار و تمرین هدف آموزشی مورد نظر در گردش علمی بهتر است عکس یا فیلم تهیه شود.

معیارهای اجرایی در انجام فعالیت‌ها

- همه فعالیت‌ها با نام خدا و یاد خدا شروع شود.
- موضوع با ویژگی‌ها، نیازها و توانایی‌های سنی کودکان تناسب داشته باشد.
- در انتخاب فعالیت‌ها (مانند شعر، قصه، بازی و ...) به فرهنگ بومی و محلی، متناسب با توانایی‌های نوآموزان توجه شود.
- از وسایل و امکانات ارزان و قابل دسترس استفاده شود.
- به نحوه‌ی چینش نوآموزان (با توجه به نوع فعالیت) توجه شود.
- به نحوه‌ی گروه‌بندی نوآموزان (با توجه به نوع فعالیت) توجه شود.
- فعالیت‌ها در قالب شعر، بازی، قصه، نمایش خلاق و ... ارائه شود.
- حتی الامکان کودکان در انجام فعالیت درگیر شوند.
- به آموزش والدین به طور مستمر توجه شود.
- در فعالیت‌ها به طور موثر به تقویت حواس نوآموزان جسمی - حرکتی توجه شود.
- از تمامی آثار کودکان از جمله کاردستی، نقاشی و ... نمایشگاهی ترتیب داده شود تا کارهای هنری کودکان در معرض دید قرار گیرد.
- جهت انجام بهتر فعالیت، پیش‌زمینه مناسب (ایجاد انگیزه) ارائه شود.
- جهت تشویق بیشتر برای نوآموزان به همه کارهای آنها توجه شود.
- منابع و مأخذی که برای شعر و قصه و ... استفاده می‌شود ذکر شود.
- نوآموزان جسمی - حرکتی به دلیل محرومیت از تجربیات حسی - حرکتی لازم است در انجام فعالیت‌های کاردستی و نقاشی به تقویت مهارت‌های حرکتی درشت و ریز آنها توجه شود.

ارزشیابی از فعالیت های کودکان

ارزشیابی باید در بطن تجربه یادگیری قرار گیرد. مربی باید تغییرات حاصل شده در دانش، مهارت ها، کاربرد مفاهیم و تغییر در تفکر کودکان را مشاهده کند. کودکان نیز باید یادگیری خودشان را اندازه گیری کنند و با طرح پرسش و پاسخ هایی بتوانند مشاهدات خود را راجع به چیزهایی که قبلاً دیده اند، توضیح دهند. این کار سبب تشویق کودکان می شود تا آن ها اطلاعات بیشتری جمع آوری کنند.

معیارهای تثبیت شده برای سنجش و ارزشیابی کودکان :

- ارزشیابی در دوره پیش دبستان به صورت مستمر و غیررسمی و براساس اهداف پیش بینی شده، صورت می پذیرد. برای انجام این کار، توجه به نکات زیر و انواع ارزشیابی ضروری است.
- ارزشیابی کودک باید به صورت تدریجی انجام پذیرد و رشد او را در همه جهات اجتماعی، عاطفی، شناختی و جسمانی بسنجد.
- در هر دوره ارزشیابی بصورت کیفی - توصیفی انجام گیرد و گزارش پیشرفت هر کودک با اولیاء او نیز در میان گذاشته شود.
- پیشرفت هیچ کودکی را نمی توان با کودک دیگر مقایسه کرد؛ زیرا رفتارهای هر فرد تنها با رفتارهای قبلی خودش قابل مقایسه است.
- ارزشیابی مداوم باید از طریق مشاهده رفتار کودک و یا پاسخ های او به هنگام فعالیت های گوناگون انجام گیرد.
- در ارزشیابی توجه به تفاوت های فردی نوآموزان از لحاظ مشکلات جسمی - حرکتی، گفتاری و سایر معلولیت ها هم چنین سن نوآموز، وضعیت عاطفی - خانوادگی و ... باید مورد توجه قرار گیرد.
- ارزشیابی باید تنوعی از روش ها را به کار گیرد. جمع آوری تنوع گسترده ای از مواد و اطلاعات از منابع مختلف اجازه تصمیم گیری حرفه ای و آگاهانه را می دهد.
- ارزشیابی از هر دوره باید براساس فعالیت ها و برنامه های مربوط به آن دوره خاص صورت پذیرد.

تولید محتوای آموزشی پیش دبستان

مراحل طراحی یک واحد یادگیری

(برنامه درهم تنیده)

یکی از بخش های مهم در راهنمای حاضر ، اهداف کلی در هر حوزه ی یادگیری و حدود انتظاراتی است که برای هر یک از اهداف مشخص شده است. « حدود انتظارات » شامل رفتارهایی است که (در سطوح دانش ، مهارت و نگرش) باید پس از اجرای فعالیت ها در نوآموزان مشاهده شود. برای این که نوآموزان بتوانند به انتظارات تعیین شده دست یابند باید فعالیت هایی که مورد رغبت و توجه کودکان است طراحی ، تولید و اجرا شود. مطالب و مفاهیمی که هر کودک به تناسب میزان علاقه و توانایی خود می تواند بیاموزد به صورت مجموعه ای از فعالیت ها حول محور معینی به نام « واحد کار » ارائه می شود که محتوای آموزشی دوره ی پیش دبستان را تشکیل می دهد . برنامه ریزی و طراحی یک واحد کار شامل چهار گام می باشد (برای هر گام یک کاربرگ طراحی شده که به پیوست می باشد).

گام اول : (کاربرگ شماره ۱)

الف) تعیین عنوان واحد یادگیری

عنوان واحد یادگیری با توجه به چهار منبع زیر انتخاب می شود

- سئوالات کودکان

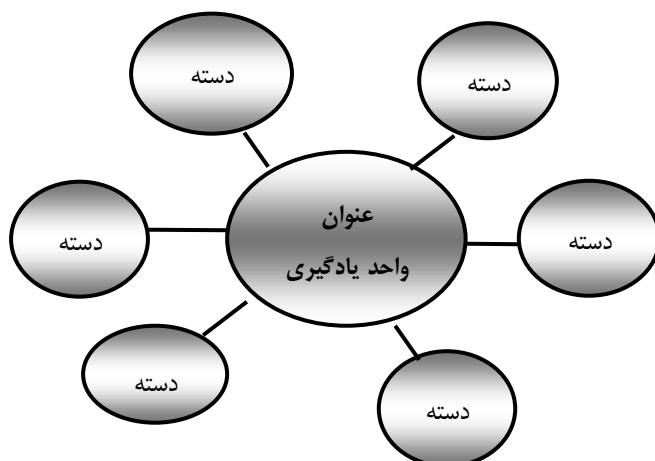
- نیاز کودکان

- سئوالات اولیای کودکان

- شرایط محلی

- نظرات و تجربیات معلمان

ب) تشکیل دسته های مرتبط با عنوان واحد یادگیری

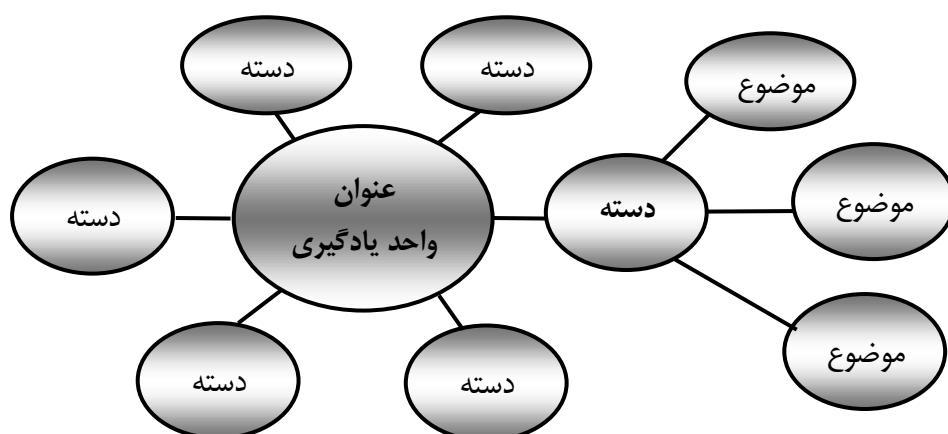

با توجه به موضوع انتخاب شده می توان آن موضوع را به دسته های کوچک تری برای سهولت برنامه ریزی تقسیم نمود.

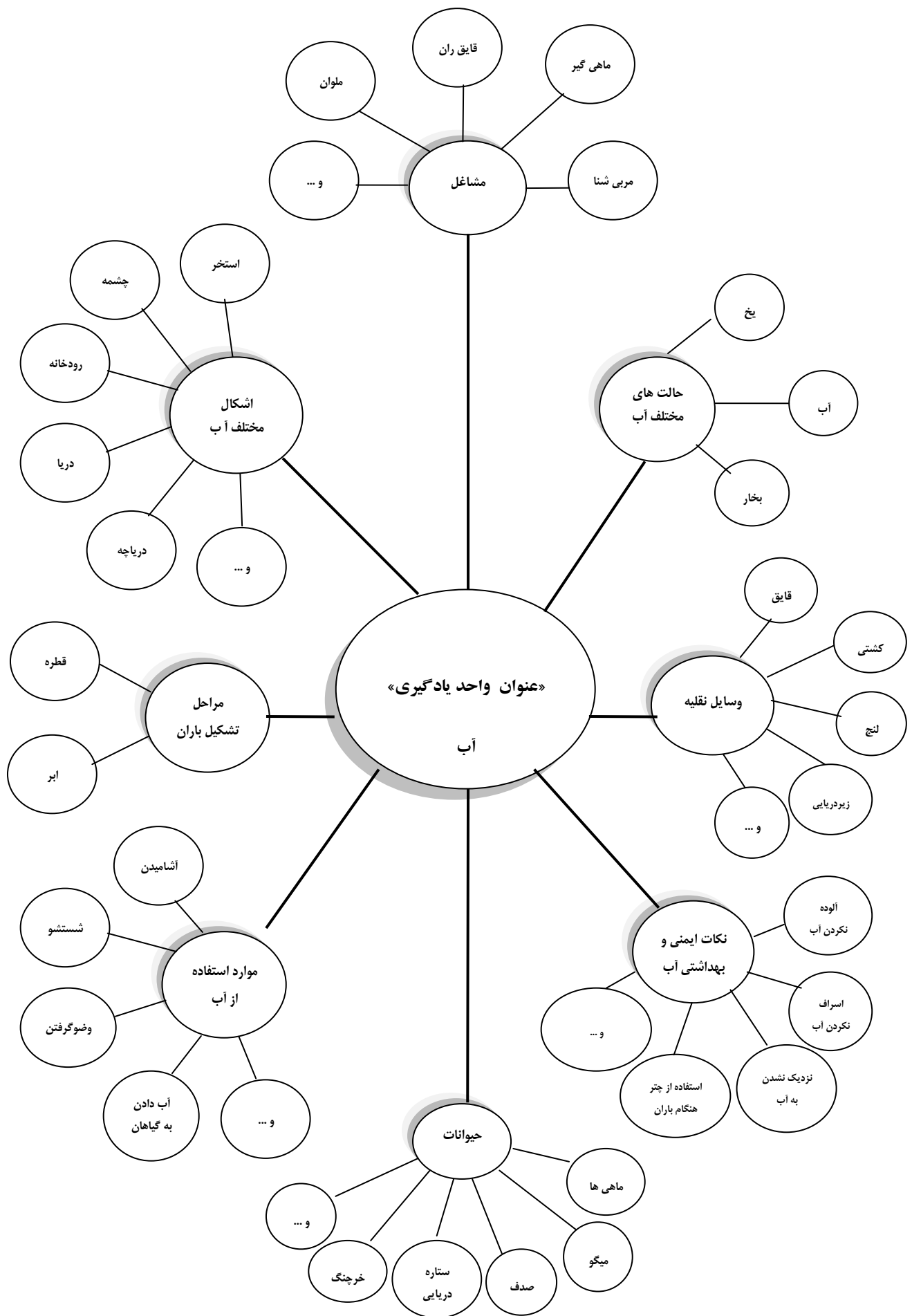
مثال : ذکر موضوعات واحد کار

ج) ذکر موضوعات مربوط به هر دسته

هر دسته را نیز می توان به خرده موضوعات تقسیم بندی کرد تا به راحتی فعالیت هایی را در این زمینه طراحی نمود.

گام اول: در طراحی واحد یادگیری را با توجه به مثال « آب » می توان به شکل دیاگرام صفحه بعد رسم کرد.

گام دوم: (کاربرگ شماره ۲) تعیین اهداف و حدود انتظارات واحد یادگیری در حوزه های یادگیری

پس از مشخص شدن عنوان، دسته ها و موضوعات واحد کار در گام اول، لازم است اهدافی که در هر حوزه ی یادگیری در واحد کار انتخابی مورد نظر است با توجه به اهداف کلی که در این راهنما آمده است با ذکر شماره ی هدف جدول (کاربرگ شماره ۲) عنوان شود. سپس در ستون بعدی جدول یعنی قسمت « محدوده انتظارات » با توجه به انتظاراتی که برای هر هدف در این راهنما آمده است مقابل آن هدف با ذکر کد نوشته شود. لازم به ذکر است حدود انتظارات مندرج در جدول باید به صورت دقیق انتخاب شود زیرا نوآموزان پس از اجرای فعالیت ها باید با توجه به توانایی های خود به این انتظارات دست یابند.

گام سوم: (کاربرگ شماره ۳) فعالیت های متناسب برای موضوعات انتخاب شده

در این مرحله (با توجه به کاربرگ شماره ۲) نام واحد کار، نوع فعالیت (قصه ، بازی و ...) و وسایل مورد نیاز برای اجرای این فعالیت پیش بینی می شود.

در قسمت « دانستنی ها و مهارت های مورد انتظار » به صورت خلاصه هدف از اجرای فعالیت ذکر می شود. و هم چنین کلید واژه هایی که مورد نظر است و در قالب عبارات کلامی مورد تأکید واقع می شود درج می گردد.

در قسمت « شرح فعالیت » نحوه ی اجرای فعالیت درج می گردد به شکلی که روش اجرای فعالیت به طور شفاف بیان شود.

در قسمت « توصیه های توان بخشی » تیم توان بخشی (کار درمانگر ، گفتار درمانگر) تمرین هایی را با توجه به فعالیتی که شرح داده شده است در نظر می گیرند که به صورت جمعی در کلاس برای نوآموزان اجرا شود. در مواردی که برخی از نوآموزان نیاز بیشتر یا متفاوتی از سایر نوآموزان دارد مربی با همکاری نیروهای توان بخشی به شکل انفرادی برنامه های مورد نیاز را طراحی و اجرا می نمایند.

گام چهارم: (کاربرگ شماره ۴) بررسی و بازبینی فعالیت تولید شده

در این مرحله براساس گام دوم اهداف و حدود انتظارات پیش بینی شده برای هر یک از فعالیت های طراحی شده این کاربرگ تکمیل می شود. ممکن است یک فعالیت در همه ی حوزه های مورد نظر هدفی را دنبال نکند، بنابراین مقابل آن حوزه خط تیره گذاشته می شود. در سایر حوزه ها ابتدا آن دسته از اهداف و محدوده از اهداف و محدوده انتظاراتی که در جدول مربوط به گام دوم تعیین شده است و در جریان فعالیت مورد نظر نوآموزان به آن دست می یابند درج می شود.

در این گام تعداد و تنوع فعالیت ها باید طوری طراحی و تولید شود که نوآموزان به تمام اهداف و انتظاراتی که در جدول مربوط به گام دوم برای این واحد کار درج شده است، دست یابند.

مراحل طراحی یک واحد کار (برنامه درهم تنیده)

کاربرگ شماره (۱)	گام اول
	الف) عنوان واحد کار :
	ب) تشکیل دسته های مرتبط با عنوان واحد کار :
	ج) ذکر موضوعات مربوط به هر دسته :

کاربرگ شماره (۲)		گام دوم
تعیین اهداف و حدود انتظارات واحد کار در حوزه های یادگیری*		
حدود انتظارات	اهداف	حوزه یادگیری
		دینی
		زبانی
		اجتماعی
		علوم
		ریاضی
		تربیت بدنی
		هنری
		هدف مربوط به همه ی حوزه ها

* این کاربرگ براساس اهداف و حدود انتظارات مطرح شده در راهنما با توجه به عنوان واحد یادگیری تکمیل می گردد.

کاربرگ شماره (۳)	گام سوم
فعالیت های متناسب برای موضوعات انتخاب شده	
نام فعالیت :	نام واحد کار : نوع فعالیت : زمان : مکان : وسایل مورد نیاز :
دانستنی ها و مهارت های مورد انتظار : کلید واژه ها * :	
شرح فعالیت:	
توصیه های توانبخشی :	

* منظور از کلید واژه ها کلماتی است که در تعاملات مورد تاکید قرار می گیرد.

کاربرگ شماره (۴)		گام چهارم
بررسی و بازبینی فعالیت تولید شده*		
نام فعالیت :		نوع فعالیت :
حدود انتظارات	اهداف	حوزه یادگیری
		دینی
		زبانی
		اجتماعی
		علوم
		ریاضی
		تربیت بدنی
		هنری
		هدف مربوط به همه ی حوزه ها

* برای بررسی هر فعالیت از یک جدول جداگانه استفاده شود.

- آماولی، ترزا. (۱۳۸۱). شکوفایی خلاقیت. ترجمه دکتر حسن قاسم زاده، پروین عظیمی. نشر دنیای نو
- اکروز، آدرین و همکاران. (۱۳۸۱). ارزیابی، برنامه ریزی آموزشی و بازپروری کودکان از تولد تا ۵ سالگی. ترجمه فریده ترابی میلانی. انتشارات سمت
- دیتس، جورج. نلسون، آبراهام. (۱۳۷۸). آموزش علوم در مدارس ابتدایی. ترجمه بهمن سقط چیان. انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی
- رای، هینینگ، دونات، میریام. (۱۳۸۱). کودکان مبتلا به فلج مغزی شدید. ترجمه حمیده طباطبایی. انتشارات سازمان آموزش و پرورش استثنایی
- روش ها و محتوای آموزش پایه ی آمادگی نوآموزان معلول جسمی - حرکتی (۵-۴ سال). ۱۳۸۴. سازمان آموزش و پرورش استثنایی
- روش ها و محتوای آموزش پایه ی آمادگی نوآموزان معلول جسمی - حرکتی (۶-۵ سال). ۱۳۸۳. سازمان آموزش و پرورش استثنایی
- رشد و تکامل کودکان خردسال. (۱۳۷۸). ترجمه معشوره عالی پور انتشارات صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف) .
- ریاحی ، ابوالقاسم. (۱۳۸۰). نقش بازی در ایجاد خلاقیت و پرورش کودکان . تهران، پرنیان .
- زندگی، بهمن. (۱۳۸۴). زبان آموزی. انتشارات سمت
- صادقیان ، نبی ... ، شعبانی، اسدا... (۱۳۸۶). فعالیت های یاددهی - یادگیری «برنامه درسی» برای دوره پیش دبستان. نشر توکا
- عندلیبی، محمد. (۱۳۸۵). مبانی زبان آموزی کودک. انتشارات رسانه تخصصی

- کارت، بی، اس تونی. (۱۳۸۲). آموزش مهارت های اساسی یادگیری به کودکان. ترجمه و نگارش سید حسین اشراقی. انتشارات انجمن اولیاء و مربیان
- کیانوش ، محمود . (۱۳۷۹). شعر کودک در ایران . تهران ، آگاه .
- مبینی، محمد تقی. (۱۳۸۰). آموزش ریاضیات قبل از دبستان. انتشارات آستان قدس رضوی
- متسون، جانی، اولندیک، توماس. (۱۳۸۴). بهبود بخشی مهارت های اجتماعی کودکان «ارزیابی و آموزش». ترجمه دکتر احمد به پژوه. انتشارات اطلاعات
- ملکی، حسن. (۱۳۸۲). دین و برنامه درسی. انتشارات انجمن اولیاء و مربیان
- ملکی ، حسن . (۱۳۸۵). تدریس در کودکانستان . تهران ، آبیژ .
- نعمت الهی ، فرامرز . (۱۳۸۶). ادبیات کودک و نوجوان . تهران ، سازمان پژوهش.
- هارلان ، جین د . (۱۳۷۲). آزمایش های علوم برای دوره آمادگی و دبستان . ترجمه محمد تقی منشی طوسی و آذر حسینی فاطمی . مشهد ، آستان قدس رضوی
- یاب، ایریس. (۱۳۸۰). کلیدهای آموختن به کودکان درباره خدا. ترجمه دکتر مسعود حاجی زاده. انتشارات صابرین